

Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020

Utvecklingen på arbetsmarknaden 2020–2021

Text

Torbjörn Israelsson

Staffan Kornerud

Marcus Löwing

Fredrik Mörtberg

Petra Nyberg

Sandra Offesson

Victor Tanaka

**Avstämningsdag för valuta- och räntenoteringar
samt andra underlag var 2020-06-10**

Eftertryck tillåten med angivande av källa

Arbetsförmedlingen analys 2020:02

Diarienummer: Af-2020/0027 1163

Arbetsförmedlingen 2020-06-16

Förord

Det är ett allvarligt läge på svensk arbetsmarknad. Sedan inledningen av mars har fler än 180 000 nya arbetslösa skrivit in sig på Arbetsförmedlingen. Under samma tidsperiod har över 80 000 personer berörts av varsel om uppsägning. Förloppet har varit mycket hastigt och är av ett slag vi aldrig tidigare har sett. Det tillsammans med en stor osäkerhet kring utvecklingen framöver innebär att det i nuläget är svårt att göra prognoser. Det som presenteras i *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020* är Arbetsförmedlingens bedömning kring hur arbetsmarknaden kan utvecklas under 2020 och 2021 och ska betraktas som ett scenario.

Solna 10 juni 2020

Annika Sundén
Analysdirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	3
Internationell översikt	6
Svensk ekonomi	7
Svensk ekonomi påverkas av nedstängningen i andra länder	7
Antalet nyanmälda platser har halverats	10
Historiskt höga varselnivåer	11
Lägre kapacitetsutnyttjande i näringslivet	13
Utvecklingen på arbetsmarknaden	14
Antalet sysselsatta minskar under 2020 och 2021	14
Sysselsättningsgraden faller mer bland utrikes födda	15
Arbetslösheten stiger tydligt under prognosåren	28
Inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen	30
Antalet inskrivna arbetslösa ökar tydligt	30
Svårare för arbetslösa med svag konkurrensförmåga	32
En redan stigande långtidsarbetslöshet förstärks av pandemin	34
Stora utmaningar på arbetsmarknaden framöver	38
Allvarligt läge på svensk arbetsmarknad	38
Svårare situation för nya på arbetsmarknaden	39
Strukturumvandlingen ökar obalanserna på arbetsmarknaden	40
Långtidsarbetslösheten ökar till rekordhöga nivåer	41
Ändrade förutsättningarna att genomföra arbetsmarknadspolitiken	42
Bilagor	44

Sammanfattning

Den ekonomiska aktiviteten påverkas tydligt av pandemin

Den pågående pandemin har hastigt minskat aktiviteten i den globala ekonomin. Restriktioner och åtgärder för att minska smittspridningen har bidragit till att aktiviteten i svensk ekonomi dämpats påtagligt. Arbetsförmedlingens enkätundersökning med privata arbetsgivare under våren visar dystra förväntningar kring utsikterna framöver. Arbetsförmedlingen bedömer att utvecklingen i svensk ekonomi tydligt bromsar in under 2020 och att en återhämtning sedan sker under 2021. Det finns dock en stor osäkerhet som är relaterad till utvecklingen framöver.

Antalet sysselsatta minskar under 2020 och 2021

Till följd av pandemin och dess effekter på svensk ekonomi och arbetsmarknad väntas antalet sysselsatta att minska för första gången sedan finanskrisen. Sysselsättningsutvecklingen uppvisade dock en tydlig avmattning redan under hösten 2019 och förstärks nu till följd av krisen. Antalet sysselsatta bedöms minska kraftigt fram till hösten 2021 för att sedan sakta börja vända uppåt. I det inledande skedet när den ekonomiska aktiviteten ökar kommer först anställda som beviljats korttidsarbete att gå upp i arbetstid. Det är först senare i återhämtningsfasen som företagen bedöms nyrekrytera personal. Sysselsättningsgraden sjunker i och med det från 78,4 procent 2019 till 72,8 procent 2021.

Arbetslösheten stiger under prognosperioden

Den pågående krisen och den tydliga nedgången i den ekonomiska aktiviteten väntas leda till att arbetskraften minskar under prognosåren. Det beror dels på att fler väntas påbörja studier, dels att personer som står längre ifrån arbetsmarknaden lämnar arbetskraften i högre omfattning när konkurrensen om jobben ökar.

Arbetslösheten stiger under 2020 och 2021. Inledningsvis har främst tillfälligt anställda och nya på arbetsmarknaden drabbats av arbetslöshet. Samtidigt har krisen medfört att fler lämnat arbetskraften genom att inte aktivt söka arbete, vilket samtidigt har dämpat ökningstakten i arbetslösheten. Även stödåtgärder som korttidspermitteringar agerar som motvikt till en stigande arbetslöshet.

Antalet inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen bedöms att fortsätta öka påtagligt under de närmaste kvartalen för att nå över 600 000 inskrivna arbetslösa första kvartalet 2021. Därefter väntas antalet börja minska i långsam takt. För helåren 2020 och 2021 beräknas antalet inskrivna arbetslösa till i genomsnitt 490 000 respektive 580 000 personer. Det motsvarar genomsnittliga arbetslöshetsnivåer på 9,4 respektive 11,0 procent. Osäkerheten kring förloppet och återhämtningen är dock stor.

Stora utmaningar på arbetsmarknaden

En högre arbetslöshet är en stor utmaning för hela samhället. Arbetsförmedlingen lyfter fram fyra utmaningar på arbetsmarknaden under 2020 och 2021:

- Svårare situation för personer som är nya på arbetsmarknaden
- Strukturomvandlingen ökar obalanserna på arbetsmarknaden
- Långtidsarbetslösheten ökar till rekordhöga nivåer
- Förändrade förutsättningar att genomföra arbetsmarknadspolitiken

Svårare situation för nya på arbetsmarknaden

De som först blir arbetslösa när efterfrågan på arbetskraft minskar är personer med tillfälliga anställningar och nya personer, framför allt unga och utrikes födda, som träder in på arbetsmarknaden. Situationen försvåras ytterligare för dessa personer då krisen har drabbat privata tjänster som hotell, restauranger och handel där tillfälliga anställningar är vanliga och där det finns många ingångsjobb. Unga och utrikes födda är överrepresenterade både i dessa branscher och bland dem med tillfälliga anställningar.

Strukturomvandlingen på arbetsmarknaden kan samtidigt medföra att vissa jobb, exempelvis inom handeln, inte kommer tillbaka efter krisen. Det rådande läget på arbetsmarknaden riskerar därför att försena och försvåra inträdet för personer som är nya på arbetsmarknaden framöver. Särskilt svår bedöms konkurrensen om jobben bli för nya personer på arbetsmarknaden som saknar gymnasial utbildning. En fullföljd gymnasieutbildning är den enskilt viktigaste faktorn för möjligheterna att få en varaktig förankring på arbetsmarknaden. En gymnasieutbildning är dessutom en förutsättning för högre utbildning. För dem som har funderat på att vidareutbilda sig är nu ett bra tillfälle.

Strukturomvandlingen ökar obalanserna på arbetsmarknaden

Effekterna av pandemin medför att den pågående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden påskyndas. Det visas bland annat genom att arbetsgivare som redan har planerat kostnadsbesparande åtgärder nu tidigarelägger dessa förändringar. Samtidigt har en långvarig brist på arbetskraft skapat behov av nya arbetssätt och strukturrationaliseringar inom delar av den offentliga tjänstesektorn.

En del av de jobb som försvinner kommer inte tillbaka. Strukturomvandlingen på arbetsmarknaden innebär att digitalisering och automatisering blir en viktigare del av arbetet framöver. Detta medför att vissa personer inte längre kommer ha de kompetenser som efterfrågas för de nya jobben. Samtidigt fanns det redan före krisen många inskrivna arbetslösa som inte fått arbete trots flera år med stark efterfrågan på arbetskraft. Det förklaras av diskrepansen mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och de arbetslösas kompetenser. Strukturomvandlingen riskerar nu att öka obalansen på arbetsmarknaden ytterligare då fler personer saknar de kompetenser som efterfrågas. Strukturarbetslösheten riskerar därför att stiga. För att möta dessa utmaningar på

arbetsmarknaden behövs möjligheter för kompetensutveckling, utbildning och omställning.

Långtidsarbetslösheten ökar till rekordhöga nivåer

Redan före krisen fanns det många långtidsarbetslösa inskrivna på Arbetsförmedlingen. En stor andel av dessa bedöms ha en svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. I Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019 lyfte Arbetsförmedlingen att långtidsarbetslösheten skulle öka som en följd av en dämpad jobbtillväxt, färre subventionerade anställningar och en ökad strukturomvandling på arbetsmarknaden. Denna utveckling förstärks nu ytterligare av den pågående krisen och kommer få stora effekter på långtidsarbetslösheten som bedöms nå rekordhöga nivåer under prognosperioden.

Den pågående krisen har medfört en ännu svårare situation för de långtidsarbetslösa. När efterfrågan på arbetskraft nu tillfälligt helt eller delvis avstannat inom områden med viktiga ingångsjobb på arbetsmarknaden har utsikterna för långtidsarbetslösa försämrats. Samtidigt riskerar fler att hamna i längre tider av arbetslöshet, särskilt personer med kort utbildning. Den rådande situationen på arbetsmarknaden gör det också svårare att hitta arbetsplatsförlagda insatser som praktik och subventionerade anställningar. De som redan står långt ifrån arbetsmarknaden riskerar därför en ännu svagare ställning. Med krisens längd ökar också risken att fler lämnar arbetskraften permanent och därmed hamnar i ett långvarigt utanförskap.

Förändrade förutsättningar att genomföra arbetsmarknadspolitiken

För att möta alla nya arbetslösa behöver Arbetsförmedlingen styra om olika insatser och resurser. Fler inskrivna arbetslösa innebär en högre arbetsbelastning samtidigt som Arbetsförmedlingen behöver göra prioriteringar. Det handlar främst om att ta emot varselanmälningar och ta hand om de personer som nu skriver in sig. De som blivit arbetslösa ska få sin ersättning, men också bra stöttning och planering för att kunna upprätthålla kontakten med arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen framhåller vikten av kompetensutveckling, att vara aktiv och försöka behålla kontakten med arbetsmarknaden

Sämre möjligheter till praktik och subventionerade anställningar medför tillfälligt förändrade förutsättningar för arbetsmarknadspolitiken där ett viktigt verktyg saknas. Arbetsförmedlingens strategi är att förlänga subventionerade anställningar i de fall där det går och att prioritera utbildningsinsatser för att rusta personer med svagare konkurrensförmåga. Fler arbetssökande behöver vägledas till det reguljära utbildningssystemet för att stärka sin formella kompetens. För detta är samverkan och samarbete mellan olika politikområden såsom arbetsmarknads-, utbildnings- och näringspolitik avgörande. Även samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner blir avgörande när det gäller utbildningsinsatser. Kommunerna har ett stort och centralt ansvar när det gäller att nå en väl fungerande infrastruktur för att kunna utöka kapaciteten inom utbildningssystemet.

Internationell översikt

Pandemin har på kort tid bromsat aktiviteten i världsekonomin. Utsikterna framöver är väldigt osäkra och beror på hur långvarig krisen blir. Under 2020 bedöms ett historiskt fall i global BNP.

Rekordstort fall i global BNP

Den pågående pandemin har hastigt bromsat den globala ekonomin. Restriktioner och åtgärder för att minska smittspridningen har bidragit till att den ekonomiska aktiviteten helt eller delvis avstannat i stora delar av världsekonomin. Det snabba förloppet återspeglas i både en utbuds- och efterfrågechock, där restriktioner försvårat den internationella handeln och har bidragit till störningar i leveranskedjor.

Den globala ekonomiska tillväxten påverkas kraftigt av effekterna av pandemin. I ett grundscenariot bedömer IMF att global BNP minskar med tre procent under 2020. Det är ett betydligt större fall än vid finanskrisen 2008–2009 då motsvarande minskning var 0,1 procent. En återhämtning i världsekonomin väntas dock under andra halvåret 2020 med hjälp av rekordstora penning- och finanspolitiska stimulanspaket. Därefter bedömer IMF en återhämtning i den globala ekonomin med 5,8 procent i BNP-tillväxt under 2021.

Bedömningarna av världsekonomin utveckling är förenade med stor osäkerhet. Grundscenariot för den globala BNP-utvecklingen baseras på antagandet att pandemin klingar av under andra kvartalet 2020 och att länder därefter successivt lättar på de restriktioner som vidtagits för att minska smittspridningen. Risken är dock stor att förloppet blir mer utdraget och att utvecklingen i världsekonomin därför blir mer negativ. Samtidigt finns risken för en andra våg med smitta som kan resultera i ytterligare nedstängningar. IMF:s bedömning av den ekonomiska tillväxten i olika scenarier presenteras i tabellen nedan.

Scenarier för global BNP	2019	P2020	P2021
Grundscenariot	2,9	-3,0	5,8
Längre förlopp under 2020	2,9	-5,8	3,9
Nytt utbrott 2021	2,9	-3,0	1,0
Längre förlopp under 2020 och nytt utbrott 2021	2,9	-5,8	-1,5

Källa: IMF

Riskerna för sämre BNP-utfall under 2020 och 2021 är stora. Ett mer utdraget förlopp kan resultera i allvarliga konsekvenser för världsekonomin och leda till en djupgående ekonomisk kris.

Svensk ekonomi

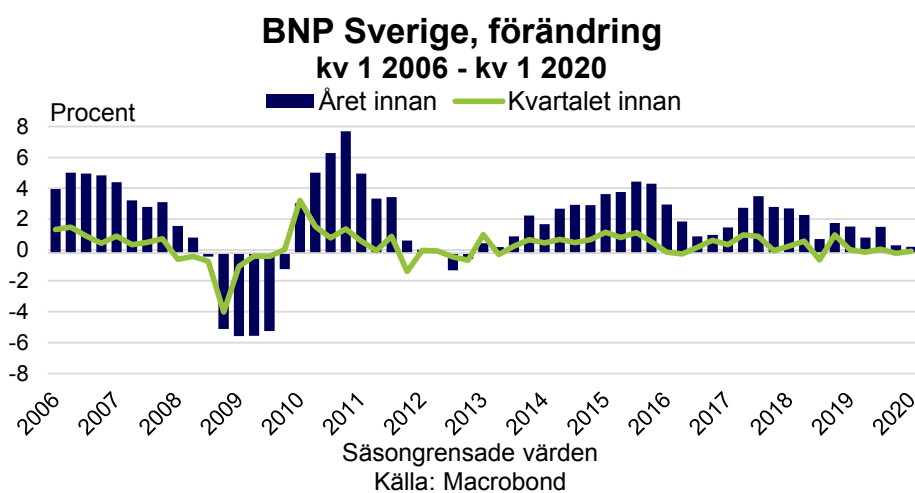
Utvecklingen i världsekonomin påverkar i hög grad tillväxten i Sverige. Aktiviteten i svensk ekonomi har avstannat helt eller delvis inom vissa områden och påverkas i hög grad av rekommendationer om social distansering och andra åtgärder för att minska smittspridningen.

Svensk ekonomi påverkas av nedstängningen i andra länder

Svensk ekonomi påverkas i hög grad av pandemin och utvecklingen i omvärlden. Sverige har inte stängt ned samhället i lika hög omfattning som många andra länder, men påverkas ändå negativt av nedstängningen runt om i världen. Bland annat har exportföretag hämmats av problem i internationella leveranskedjor, men också av en minskad efterfrågan i världsekonomin. Detta har medfört stora negativa effekter för svensk ekonomi som är beroende av utrikeshandel, och då både import och export.

Samtidigt har aktiviteten i svensk ekonomi bromsat in som en följd av en minskad inhemsk efterfrågan. Det är ett resultat av ökad oro, men också av åtgärder som vidtagits för att minska smittspridningen vilka också förhindrar konsumtion. Efterfrågan har hastigt avstannat för delar av tjänstenäringen.

Under första kvartalet 2020 var BNP närmast oförändrad med en marginell ökning på 0,1 procent jämfört det fjärde kvartalet 2019. Utfallet för första kvartalet speglar sannolikt bara en liten del av pandemins effekter eftersom krisen slog mot svensk ekonomi först i mars. För andra kvartalet väntas mer påtagliga effekter i BNP.

Arbetsförmedlingen bedömer att svensk BNP minskar med 5,5 procent under 2020 som en följd av minskad ekonomisk aktivitet och världshandel. Under 2021 väntas svensk BNP stiga med 3,0 procent. Prognosen för 2020 är nedreviderad med 6,6 procentenheter jämfört med höstens prognos. Under 2021 bedöms en högre aktivitet i svensk ekonomi jämfört med innevarande år och prognosen revideras därför upp med 1,7 procentenheter jämfört med höstens prognos. Utsikterna för svensk ekonomi

under 2020 och 2021 är dock mycket osäkra och beror i hög grad på hur långvarig krisen blir och när restriktioner och rekommendationer för att minska smittspridningen kan lättas. Det finns risk att förloppet och återhämtningen blir mer utdraget.

En ny typ av kris

Den pågående pandemin är en annan typ av kris än vad som tidigare upplevts i modern tid. Den skiljer sig tydligt från både 1990-talskrisen och finanskrisen 2008 då det i grunden rör sig om en hälsokris som på kort sikt har fått drastiskt negativa konsekvenser för hela världsekonomin.

Hastig inbromsning i världsekonomin

Både 1990-talskrisen och finanskrisen 2008 grundade sig i underliggande strukturella obalanser i det finansiella systemet. Den pågående krisen är en annan typ av kris som beror på pandemin. En annan skillnad mot dessa tidigare kriser är ett mycket snabbare förlopp med en hastig global spridning. Virusutbrottet har fört med sig en samtidig utbuds- och efterfrågechock. På utbudssidan har störningar i både leverantörs- och produktionskedjor uppstått i takt med att fabriker tvingats stänga ner eller kraftigt begränsa sin produktion. Stängda gränser mellan länder har medfört begränsningar för fria flöden av varor och arbetskraft och en inbromsad internationell handel. Utbudshockor är generellt mer ovanliga och svårare att stävja då varken penning- eller finanspolitik har någon effekt som det kan ha i fråga om efterfrågechocker. Den efterfrågechock som nu råder är en följd av de restriktioner och rekommendationer om social distansering som införts vilka har en direkt påverkan på befolkningens konsumtionsbeteende. Hushållen är mer återhållsamma i sin konsumtion samtidigt som företagen senarelägger sina investeringar då det ekonomiska läget framöver är ytterst osäkert.

Kraftfulla åtgärder för att minska effekterna av pandemin

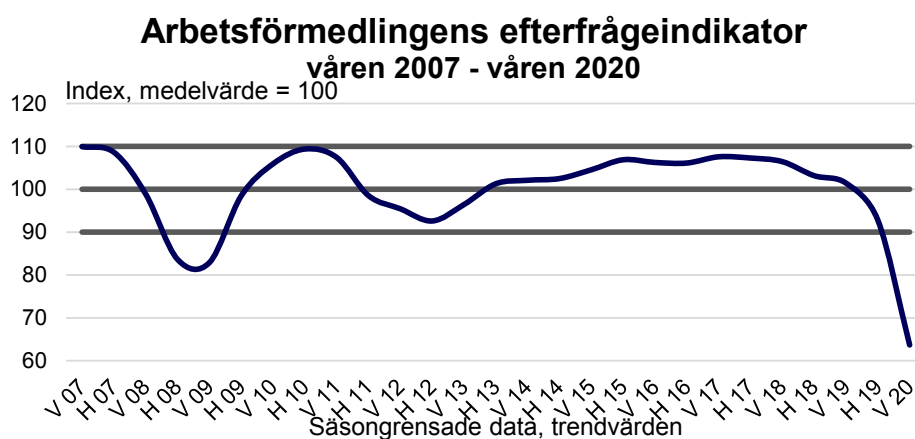
En rad åtgärder har vidtagits för att dämpa effekterna av viruset i ekonomin och på arbetsmarknaden. Bland annat korttidspermitteringar, ökade möjligheter till utbildning och omställning samt förändrade regler för a-kassan. Effekterna som åtgärderna får på svensk ekonomi och arbetsmarknad är i hög grad beroende av krisens varaktighet och förlopp.

Dystra utsikter för näringslivet

Arbetsförmedlingens enkätundersökning med privata arbetsgivare visar dystra förväntningar kring utsikterna framöver.¹ Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator nedan visar näringslivets bedömningar av efterfrågeutvecklingen på varor och tjänster det kommande halvåret. Indexet som är normaliserat kring värdet 100

¹ Undersökningen genomfördes mellan den 23 mars till och med den 29 april 2020. Urvalet var närmare 14 000 varav 4 125 svarade. Till följd av den snabba utvecklingen som nu sker på arbetsmarknaden ger inte undersökningen tillräcklig information om den aktuella situationen. Notera att Arbetsförmedlingen har bytt insamlingsmetod under våren. Mer information finns i metodavsnittet i *Bilaga 2*.

uppvisar en historisk bottennotering med ett värde på 64 i vårens undersökning. Det är den lägsta mätpunkten någonsin i Arbetsförmedlingens undersökningar och indikerar betydligt lägre efterfrågeförväntningar än normalt. Ett lika dramatiskt fall syns i Konjunkturinstitutets konfidensindikator för näringslivet som i april föll från ett värde på 91 till 53.

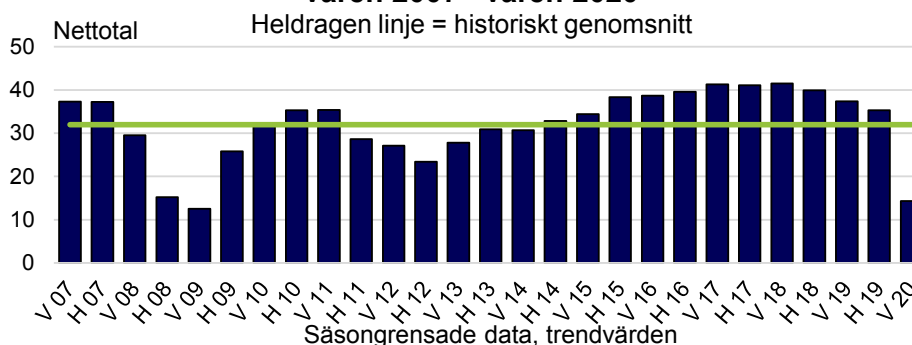
Källa: Arbetsförmedlingens prognosundersökningar

Det är en stor andel av arbetsgivarna i Arbetsförmedlingens undersökning som bedömer att efterfrågan på varor och tjänster minskar det kommande halvåret. Privata tjänster har störst andel arbetsgivare som tror på en negativ utveckling, följt av industri och byggverksamhet. Inom privata tjänster är utsikterna mest dystra bland arbetsgivare inom personliga och kulturella tjänster, hotell- och restaurangverksamhet och handeln. Dessa delbranscher har upplevt ett markant fall i efterfrågan till följd av krisen. Läs mer om utvecklingen för olika branscher i *Näringsgrenarnas utveckling*.

Privata arbetsgivare planerar för färre anställda framöver

Anställningsplanerna är påtagligt dämpade i Arbetsförmedlingens undersökning. Nettoandelen 14 procent planerar att utöka personalstyrkan på ett års sikt, vilket är 23 procentenheter lägre jämfört med våren 2019. Senast anställningsplanerna uppvisade en så låg nivå var under finanskrisen 2008. Där var fallet dock inte lika stort. Anställningsplanerna minskar nu på bred front över olika näringsgrenar och understiger tydligt det historiska genomsnittet sedan 2007. Resultaten är i linje med Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer för april som uppvisar tydligt dämpade anställningsplaner även på tre månaders sikt. Även inhyrd personal, som ofta får gå i ett tidigt skede när verksamheter tvingas dra ner på produktionen till följd av en vikande efterfrågan, bedöms minska framöver. Detta återspeglas också av att bemanningsverksamhet har de lägsta anställningsplanerna efter hotell- och restaurangverksamhet.

Privata arbetsgivare som planerar utöka personalstyrkan på ett års sikt våren 2007 - våren 2020

Källa: Arbetsförmedlingens prognosundersökningar

Antalet nyanmälda platser har halverats

Utöver anställningsplanerna kan arbetsgivarnas behov av arbetskraft också återspeglas i antalet nyanmälda lediga platser som anmäls till Arbetsförmedlingen.² Sedan krisens inledning i början av mars har efterfrågan på arbetskraft hastigt stannat av för de flesta yrkesområdena. Samtidigt är efterfrågan fortsatt stor inom vård och omsorg och utbildning. Flest nyanmälda platser i maj återfanns inom yrkena grundutbildade sjuksköterskor, grundskollärare samt undersköterskor inom hemtjänst och äldreboenden.

Sedan krisens inledning har antalet nyanmälda platser minskat tydligt. Under maj fanns 58 000 nyanmälda platser på Platsbanken. Det är närmare en halvering jämfört med samma månad förra året. Antalet nyanmälda platser har dämpats för nästan alla näringsgrenar. Den enda näringsgrenen där det ökat jämfört med förra året är jord- och skogsbruk. Det handlar dock om ett fåtal platser. I vanliga fall rekryteras utländsk arbetskraft till många av dessa jobb. Till följd av pandemin och reserestriktioner har nu den utländska arbetskraften haft svårt att ta sig till Sverige vilket gör tillgången på arbetskraft osäker.

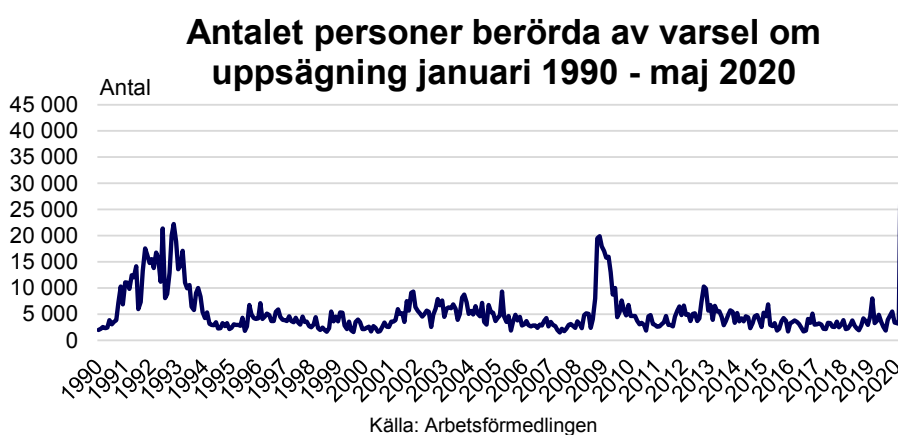
Hälso- och sjukvård annonserar om många jobb med snabbt tillträde

Många arbetsgivare har varslat och permitterat anställda sedan krisens inledning i mars. Samtidigt har behovet av arbetskraft ökat för andra. För att underlätta matchningen för de arbetsgivare som söker personal omgående har Arbetsförmedlingen implementerat en förbättrad sökfunktion på Platsbanken. Arbetsgivare kan genom att skriva #jobbjustnu i fritextfältet markera att det finns ett akut behov av personal med snabbt tillträde. Den 1 juni fanns närmare 1 600 annonser med drygt 4 300 lediga platser under hashtaggen. Drygt hälften av jobben fanns inom hälso- och sjukvård. Därefter följde närmare en femtedel inom försäljning, inköp och marknadsföring och en tiondel inom socialt arbete.

² Syftet med platsannonseringen är primärt att underlätta matchningen på arbetsmarknaden. Statistiken bör därför tolkas med försiktighet.

Historiskt höga varselnivåer

Varselnivån har under inledningen av 2020 varit historiskt hög.³ Sedan inledningen av krisen i mars till och med maj har närmare 78 000 personer varslats om uppsägning, det motsvarar 1,8 procent av alla anställda 16-64 år 2019 enligt SCB:s Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Det kan jämföras med att närmare 50 000 personer varslades totalt under 2019 eller att 40 000 personer i genomsnitt per år har varslats om uppsägning under de senaste fem åren. Det totala antalet anmälda varsel är en indikator som ofta samvarierar med behovet av arbetskraft, men som också påverkas av strukturomvandlingen på arbetsmarknaden. Under den nuvarande krisen bedöms antalet varsel öka till följd av båda faktorerna.

Under april 2020 var varselnivån rekordhög. Drygt 42 000 personer varslades om uppsägning, vilket motsvarar 0,9 procent av alla anställda. Det kan jämföras med den högsta nivån under finanskrisen som uppmättes i november 2008 då drygt 19 900 personer eller 0,5 procent av alla anställda berördes av varsel.

Inledningsvis drabbades främst privata tjänster när efterfrågan hastigt bromsade in. Då varslades flest personer om uppsägning inom hotell- och restaurang, bemanning, researrangörer, transport och handel. Efterhand har effekterna av krisen spridit sig i ekonomin och industrin har svarat för en allt större andel av antalet varsel. Under perioden mars till maj uppgick industrins andel till tolv procent.

³ Observera att endast varsel som berör minst fem anställda behöver anmälas till Arbetsförmedlingen.

De flesta varslade blir inte arbetslösa

Antalet personer som varslas om uppsägning påverkas av den ekonomiska utvecklingen och bemanningsbehovet, men också av strukturrationaliseringar på arbetsmarknaden. Att genomföra ett varsel och säga upp personal tar tid. Det innebär att antalet varsel ger en signal om kommande förändringar i arbetslöshetens utveckling, men att det finns en eftersläpning.

Under finanskrisen blev sex av tio som varslades uppsagda

Långt ifrån alla lagda varsel leder till uppsägning. Uppföljning efter finanskrisen 2008 visar att drygt 60 procent av de personer som berördes av varsel som inkommit till Arbetsförmedlingen resulterade i uppsägningar sex månader från det att varslet lades.

Att genomföra varsel och säga upp anställda tar tid. Att antalet uppsägningar i slutändan blir färre än antalet lagda varsel beror dels på turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd (LAS), dels på att anställda i företag som varslat söker sig till nya anställningar hos andra arbetsgivare. Dessutom kan de ekonomiska utsikterna förändras, vilket kan leda till att arbetsgivaren i slutändan inte behöver säga upp personal.

Hittills har hälften av de varslade i mars blivit uppsagda

Under mars varslades drygt 42 000 personer om uppsägning. En preliminär uppföljning efter två månader visar att närmare hälften blivit uppsagda enligt inkomna personförteckningar. Det kan jämföras med att 40 procent i genomsnitt blivit uppsagda två månader efter lagt varsel under perioden 2007-2018, även om det varierar en del under enskilda månader. Utvecklingen tyder på att det under våren har gått snabbare än under finanskrisen, även om det i nuläget är svårt att bedöma exakt hur många som kommer att bli uppsagda till följd av de varsel som lagts i spåren av pandemin.

Arbetslöshet drabbar främst de med osäkra anställningar och nya på arbetsmarknaden

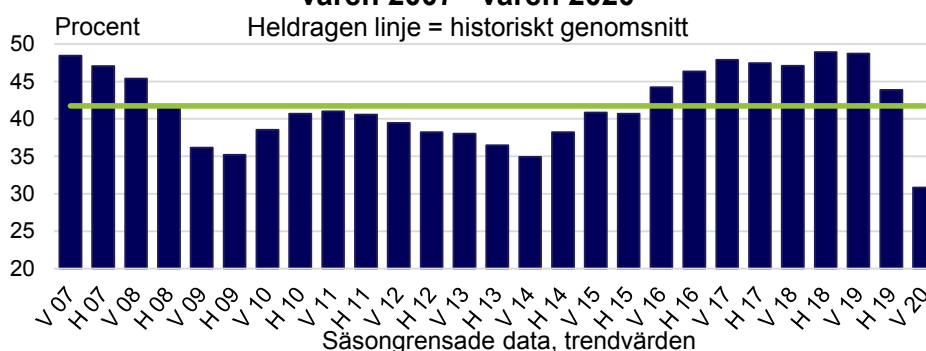
Varslade utgör en mindre del av de som blir arbetslösa. Under 2008 uppgick andelen varsel som resulterade i arbetslöshet till 30 procent sex månader efter att varslet inkommit till Arbetsförmedlingen. När efterfrågan på arbetskraft minskar är det personer med tillfälliga anställningar och personer som är nya på arbetsmarknaden som först blir arbetslösa.

Uppföljning från finanskrisen visar dock att de varslade som blir arbetslösa ofta är det under längre tider. Det beror till stor del på bakomliggande variabler som kort utbildningsnivå. En gymnasial utbildning är en tydlig vattendelare på svensk arbetsmarknad och de som förlorar sina jobb och har kort utbildning löper därför större risk att hamna i längre tider av arbetslöshet.

Lägre kapacitetsutnyttjande i näringslivet

I samband med att efterfrågan på arbetskraft hastigt avstannat på vissa delar av arbetsmarknaden har kapacitetsutnyttjandet bland privata arbetsgivare minskat. Vårens undersökning indikerar att krisen tydligt påverkat aktivitetsnivån i näringslivet, vilket är en förväntad effekt av de restriktioner och åtgärder som vidtagits för att minska smittspridningen. I vårens undersökning uppger knappt 30 procent av arbetsgivarna att de kan öka sin produktion med högst fem procent innan rekrytering behöver ske, vilket kan jämföras med närmare 49 procent våren 2019. Nivån ligger tydligt under det historiska genomsnittet från 2007 och uppvisar lägre nivåer än vid finanskrisen 2008. Även Riksbankens resursutnyttjandeindikator indikerar ett lägre kapacitetsutnyttjande för första kvartalet.

Privata arbetsgivare som kan öka produktionen med högst fem procent innan nyrekrytering våren 2007 - våren 2020

Källa: Arbetsförmedlingens prognosundersökningar

Det finns en variation mellan olika näringsgrenar. Lägst kapacitetsutnyttjande i vårens undersökning återfinns inom industrin där 22 procent av arbetsgivarna uppger att de kan öka produktionen med högst fem procent innan rekrytering behöver ske. Kapacitetsutnyttjandet är något högre för privata tjänster och byggverksamhet, där är motsvarande nivå 26 respektive 43 procent.

Utvecklingen på arbetsmarknaden

Det är ett allvarligt läge på svensk arbetsmarknad som tydligt har påverkats i spåren av pandemin. Varselnivån är historiskt hög och efterfrågan på arbetskraft har tydligt bromsat in. Effekterna blir också tydliga genom att sysselsättningen har minskat och arbetslösheten har ökat.

Antalet sysselsatta minskar under 2020 och 2021

Pandemin har hastigt minskat aktiviteten i stora delar av ekonomin. Hur stora effekterna på arbetsmarknaden blir framöver beror i hög grad på krisens längd, effekterna av olika stödåtgärder samt hur djupgående konsekvenserna blir för ekonomin. Det finns därför en stor osäkerhet kring utvecklingen framöver. Det är dock tydligt att effekterna av pandemin redan påverkat arbetsmarknaden i hög grad, vilket återspeglas i färre sysselsatta och fler arbetslösa. Dessutom har arbetskraften minskat i april enligt SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU).

Antaganden om utvecklingen på arbetsmarknaden

Det råder stor osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen framöver till följd av pandemin. Arbetsförmedlingens bedömning är dock att de restriktioner som vidtagits för att minska smittspridningen kommer att kvarstå under 2020 men att dessa sannolikt gradvis lättas.

Den ekonomiska tillväxten kommer att vara tydligt negativ under 2020. Men i takt med att restriktioner lättas förväntas den ekonomiska aktiviteten gradvis växlar upp. Återhämtningen på arbetsmarknaden bedöms dock bli utdragen.

Det finns en stor osäkerhet kring förloppet och återhämtningen. Om krisen blir mer långvarig och djup finns en stor risk för sämre utsikter.

Till följd av pandemin och dess effekter på svensk ekonomi och arbetsmarknad väntas antalet sysselsatta att minska för första gången sedan finanskrisen.

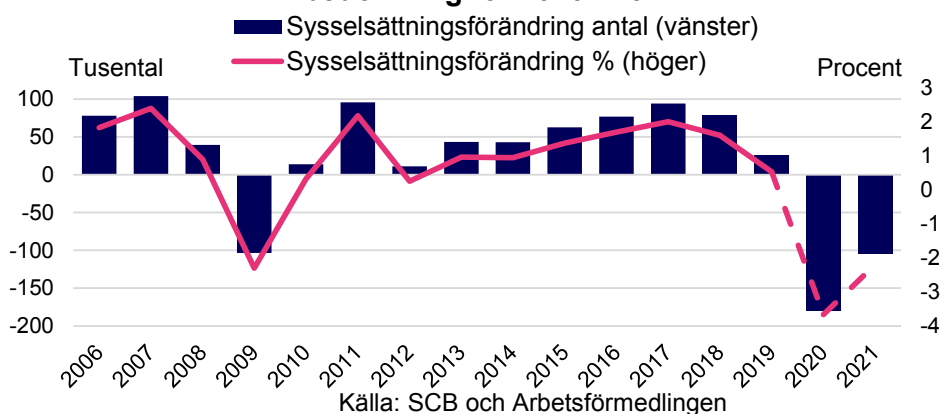
Rekommendationer och restriktioner som vidtagits för att minska smittspridningen har bland annat slagit hårt mot personer med tillfälliga anställningar och varselnivån var rekordhög under mars och april 2020. Sysselsättningen uppvisade dock redan en tydlig avmattning under hösten 2019, som nu förstärks.⁴ Arbetsförmedlingen reviderar därför ned bedömningen av sysselsättningsutvecklingen kraftigt jämfört med prognosen i december 2019.

För helåret 2019 ökade antalet sysselsatta med 26 000, motsvarande 0,5 procent, till 4 927 000 personer i åldrarna 16-64 år enligt SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU). Antalet sysselsatta bedöms minska kraftigt fram till hösten 2021 för att sedan börja vända uppåt i långsam takt. I det inledande skedet när den ekonomiska aktiviteten ökar kommer först anställda som beviljats korttidsarbete att gå upp i arbetstid. Det är först senare i återhämtningsfasen som företagen bedöms

⁴ AKU-statistiken reviderades även under hösten 2019 på grund av kvalitetsbrister.

nyrekrytera personal. För helåren 2020 och 2021 bedöms antalet sysselsatta minska med 181 000 respektive 104 000 personer. Totalt innebär det att antalet sysselsatta minskar med 285 000 personer under prognosperioden. Det motsvarar en procentuell sysselsättningsminskning med 3,7 respektive 2,2 procent. Sysselsättningsgraden sjunker i och med det från 78,4 procent 2019 till 72,8 procent 2021.

Sysselsatta 16-64 år, förändring per år bedömning för 2020 - 2021

Enligt motsvarande siffror för åldersgruppen 15-74 år, ökade antalet sysselsatta med 35 000 personer 2019. Under 2020 och 2021 bedöms antal sysselsatta att minska med 167 000 respektive 87 000 personer. Totalt innebär det att antalet sysselsatta för åldersgruppen kommer att minska med 255 000 personer under prognosåren.

Sysselsättningsgraden faller mer bland utrikes födda

Utrikes födda har under lång tid haft en betydligt lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda, framförallt utrikes födda kvinnor. Under 2010-talet har sysselsättningsgraden kontinuerligt stigit både bland inrikes och utrikes födda. Eftersom utrikes födda har stått för merparten av jobbtillväxten har gapet mellan inrikes och utrikes föddas sysselsättningsgrad minskat, om än i långsam takt.

Till följd av det rådande läget på arbetsmarknaden väntas sysselsättningsgraden för utrikes födda att minska i hög omfattning under prognosperioden.

Arbetsförmedlingens bedömning är att sysselsättningsgraden för utrikes födda 16-64 år faller från 66,6 procent under 2019 till under 60 procent 2021. Det skulle innebära den lägsta sysselsättningsgraden för utrikes födda under hela 2000-talet.

Sysselsättningsgraden bland inrikes födda är betydligt högre, men väntas också minska under prognosperioden. Arbetsförmedlingens bedömning är att sysselsättningsgraden för inrikes födda minskar från 82,2 procent 2019 till 78,2 2021. Minskningen i sysselsättningsgraden är därför förhållandevis högre för utrikes födda.

Förändringar i befolkningsstrukturen förstärker dessutom skillnaden i sysselsättningsgraderna för inrikes och utrikes födda. Den utrikes födda befolkningen 16-64 år fortsätter att öka under prognosperioden samtidigt som den inrikes födda

befolkningen minskar. Det innebär att minskningen av sysselsättningsgraden förstärks för utrikes födda samtidigt som befolkningsförändringen innebär en dämpande effekt för inrikes födda.

Svårare arbetsmarknadssituation för dem med tillfälliga anställningar

De som drabbas av arbetslöshet i inledningsskedet när efterfrågan på arbetskraft minskar är personer med tillfälliga anställningar och personer som är nya på arbetsmarknaden. En stor andel av dem som har tidsbegränsade anställningar är unga och utrikes födda, men också personer med kort utbildning.

Var femte anställning är tidsbegränsad

Tidsbegränsade anställningar är överrepresenterade bland unga, utrikes födda och personer med kort utbildning. Under 2019 hade 758 000 anställda i åldern 15–74 år en tidsbegränsad anställning, vilket motsvarar närmare 17 procent av alla anställda enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU). Av samtliga med tidsbegränsade anställningar var 55 procent kvinnor och 45 procent män. Kvinnor hade i större utsträckning vikarie- samt tim- och behovsanställningar jämfört med män.

Vanligt med tidsbegränsade anställningar bland unga kvinnor

Bland unga personer är det vanligare med tidsbegränsade än fasta anställningar. Det märks bland annat genom att en tredjedel av alla med tillfälliga anställningar är mellan 15 och 24 år. Bland kvinnor i åldern 15 till 24 år är det väldigt vanligt med tillfälliga anställningar. 60 procent av de anställda kvinnorna hade en tidsbegränsad anställning. Motsvarande siffra för män i samma ålder var cirka 48 procent. För åldersgruppen är det bland annat vanligt med extrajobb på lov och vid sidan av studierna. Närmare 30 procent av de med tidsbegränsade anställningar återfinns också inom åldersgruppen 25–34 år. Det innebär att de anställda i åldersgruppen 15–34 år utgör närmare två tredjedelar av de med tillfälliga anställningar, vilket kan jämföras med att samma grupp utgör närmare 50 procent av dem med fasta anställningar.

Personer med kort utbildning har i högre utsträckning tidsbegränsade anställningar. Under 2019 hade 20 procent av de med tidsbegränsade anställningar högst en förgymnasial utbildning, jämfört med sex procent bland de med fasta anställningar. Detta kan delvis förklaras av att tidsbegränsat anställda generellt är unga personer som inte slutfört sina gymnasiala studier, men också att personer med kort utbildning ofta arbetar i branscher där tidsbegränsade anställningar är mer vanligt förekommande. Det är också vanligare att utrikes födda har en tidsbegränsad anställning än inrikes födda. Under 2019 utgjorde utrikes födda drygt 30 procent av alla med tidsbegränsade anställningar, jämfört med närmare 20 procent bland fast anställda.

Omfattningen av tidsbegränsade anställningar varierar mellan olika näringsgrenar

Inom hotell- och restaurangverksamhet samt handel återfinns många viktiga ingångsjobb på arbetsmarknaden. Högst andel anställda, 42 procent, med tidsbegränsade anställningar återfinns inom hotell- och restaurangverksamhet. Därefter följer personliga och kulturella

tjänster, utbildning samt vård och omsorg med 32 respektive 21 och 20 procent med tidsbegränsade anställningar.

Antalet anställda varierar dock mycket mellan de olika näringsgrenarna. Antalsmässigt återfinns flest, 146 000 personer, med tidsbegränsade anställningar inom vård och omsorg. Därefter följer utbildning, finansiell verksamhet och företagstjänster samt handel med 122 000 respektive 113 000 och 85 000 personer med tidsbegränsade anställningar.

Krisen drabbar branscher med viktiga ingångsjobb på arbetsmarknaden

De som först förlorar sina jobb när efterfrågan på arbetskraft minskar är personer med tidsbegränsade anställningar. En stor andel av dessa återfinns inom hotell- och restaurang, men också inom handeln. Att dessa näringar med viktiga ingångsjobb på arbetsmarknaden har drabbats hårt av krisen har medfört att många med tidsbegränsade anställningar förlorat sina jobb. Men situationen blir också svårare för de som är nya på arbetsmarknaden, såsom unga och utrikes födda. Färre ingångsjobb medför dessutom en ökad konkurrens om de jobb som finns och att situationen blir svårare även för dem som har varit arbetslösa under längre tider.

Krisen påverkar alla näringsgrenar

Läget på svensk arbetsmarknad är allvarligt och efterfrågan på arbetskraft har hastigt avstannat för flera näringsgrenar. I inledningsskedet av krisen drabbades främst privata tjänster, där hotell- och restaurangverksamhet, bemanning, resebranschen, transport och handel påverkades av en hastigt minskad efterfrågan på varor och tjänster. Även industrin har påverkats till följd av nedstängningar i andra länder, störningar i leveranskedjor och minskad export.

Att arbetsmarknaden drabbats allvarligt av krisen blir tydligt av att närmare 600 000 eller drygt 13 procent av alla anställda varslats om uppsägning eller beviljats stöd för korttidsarbete sedan början av mars.⁵ Av de anställda inom hotell och restaurang samt personliga och kulturella tjänster har 31 procent varslats eller omfattas av korttidsarbete. Motsvarande andel för handeln är 21 procent. Det är också branscher där det är vanligt förekommande med tillfälliga anställningar, vilket varken återspeglas bland anställda som beviljats stöd för korttidsarbete eller i varselstatistiken. Detta innebär att fler anställda har drabbats av det svåra läget på arbetsmarknaden än vad som redovisas i tabellen nedan. Det har blivit tydligt genom att arbetslösheten ökat i hög takt. Även industrin har drabbats hårt av krisen där 31 procent av alla anställda har varslats eller omfattas av korttidsarbete.

Utsikterna framöver är mycket osäkra. Efterfrågan på arbetskraft inom respektive näringsgren beror i hög grad på krisens längd och förlopp samt när restriktioner och rekommendationer för att minska smittspridningen kan lättas både i Sverige och

⁵ Observera att det kan förekomma dubbelräkning i de fall arbetsgivare både varslat om uppsägning och beviljats stöd för korttidsarbete.

andra länder. Eftersom effekterna av pandemin slagit hårt mot stora delar av arbetsmarknaden är Arbetsförmedlingens bedömning att återhämtningen kommer att ta tid. Antalet sysselsatta bedöms minska i genomsnitt under både 2020 och 2021.

Anställda per bransch ⁶	2019	Andel varslade	Andel som beviljats korttidsarbete
Jordbruk, skogsbruk och fiske	29 000	0,1%	2,1%
Industri	539 000	2,0%	29,0%
Byggverksamhet	278 000	1,2%	4,5%
Handel	501 000	1,6%	19,4%
Transport	213 000	4,4%	14,3%
Hotell- & restaurang, personliga och kult. tjänster	328 000	7,4%	25,3%
Informations- och kommunikationsverksamhet	216 000	1,9%	12,5%
Finansiell verksamhet och företagstjänster	703 000	2,7%	11,8%
Utbildning, vård och omsorg; sociala tjänster	1 640 000	0,1%	1,3%
Summa	4 453 000	1,8%	11,6%

Källa: SCB (AKU), Arbetsförmedlingen och Tillväxtverket

I *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019* bedömde Arbetsförmedlingen att privata tjänster skulle stå för huvuddelen av sysselsättningstillväxten under prognosperioden. Med anledning av den pågående krisen som i ett inledningsskede drabbat tjänstenäringen i hög omfattning har förutsättningarna för ett sådant scenario förändrats och antalet sysselsatta bedöms istället minska på bred front under både 2020 och 2021.

Näringsgrenarnas utveckling

Industri

Sysselsättningen inom industrin vände uppåt under 2017 och har sedan dess stabiliserats runt 560 000 i årsgenomsnitt enligt SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU).⁷

Efter en stark inledning på året visar nu flertalet indikatorer på ett dystert stämningsslag för industrin. Både hemma- och exportmarknaden har påverkats av leveransproblem och produktionsstörningar men framför allt har exportmarknaden drabbats hårt. Även om det främst är privata tjänster som direkt har påverkats av de inhemska restriktioner som har införts till följd av pandemins utbrott är industrin till stora delar helt beroende av exporten. Svensk industri påverkas i hög grad av de restriktioner som införts i många andra länder och med den globala inbromsning som skett faller nu exportorderingsgången kraftigt för en majoritet av industriföretagen. Delar av tillverkningsindustrin har drabbats hårt av nedstängd eller kraftigt minskad produktion, exempelvis motorfordonsindustrin. Enligt Konjunkturinstitutets extraundersökning, som belyser de ekonomiska effekterna av

⁶ Statistiken som redovisas i tabellen är anställda enligt AKU 16-64 år 2019, antalet personer berörda av varsel om uppsägning som inkommit till Arbetsförmedlingen i mars, april och maj 2020 samt antalet som beviljats korttidspermitteringar fram till och med den 1 juni 2020.

⁷ I *Näringsgrenarnas utveckling* redovisas antalet sysselsatta enligt AKU 16-64 år.

pandemin på näringslivet, uppger 98 procent av arbetsgivarna inom motorfordonsindustrin att omsättningen har påverkats negativt de senaste veckorna. Samtidigt har andra delar av industrin påverkats positivt under pandemin, exempelvis läkemedels- och livsmedelsindustrin.

I Arbetsförmedlingens undersökning har förväntningarna på efterfrågan dämpats successivt de senaste mätningarna och låg redan i höstens mätning under det historiska genomsnittet. I vårens undersökning har förväntningarna fallit dramatiskt till den lägsta nivån som uppmätts sedan mätningarna startade 2007. Även Konjunkturinstitutets konfidensindikator för industrin har fallit kraftigt till en nivå motsvarande den som uppmättes i samband med finanskrisen 2009. Tappet för en enskild månad, minus 30 enheter i april, är dock ännu brantare än vad som var fallet under finanskrisen. Även inköpschefsindex för industrin har fallit tydligt i mars och april och ligger nu på den lägsta nivån sedan 2009.

Även anställningsplanerna är dystra i Arbetsförmedlingens undersökning. Endast en nettoandel på tolv procent av arbetsgivarna inom industrin planerar att utöka personalstyrkan på ett års sikt, en andel som är lägre än vad arbetsgivarna inom både byggverksamhet samt inom privata tjänster uppger.

Närmare 9 500 personer inom industrin har berörts av varsel om uppsägning till och med maj, vilket motsvarar 13 procent av det totala antalet varslade. Andelen har dock ökat i takt med att krisen spridit sig från servicenäringarna, som initialt drabbades hårt. Från mars till och med maj har 2 procent av alla anställda inom industrin berörts av varsel. En stor del av de korttidspermitteringar som beviljats återfinns dock inom industrin, närmare 160 000, eller 29 procent av alla anställda inom näringsgrenen. Detta har bidragit till att dämpa nedgången i sysselsättningen men signaler om svagare produktionsplaner kan innebära en fortsatt negativ utveckling. Den strukturomvandling som inleddes redan före pandemin påskyndas dock nu, vilket riskerar minskande sysselsättning inom industrin om krisen blir långvarig. Samtidigt rapporterar dock en fjärdedel av industriföretagen om brist på personal i Konjunkturinstitutets konfidensindikator i april, framför allt gäller det tekniska tjänstemän.

Avmattningen i den globala ekonomin i kombination med fortsatta strukturförändringar höll redan innan pandemin tillbaka den globala efterfrågan bland industriföretagen. Utvecklingen i omvärlden och hur långvarig krisen blir är avgörande för utvecklingen, vilket innebär att det finns en risk för en minskande sysselsättning inom industrin under prognosåren.

Byggverksamhet

Under 2019 var i genomsnitt 345 000 personer sysselsatta inom byggverksamhet vilket var en ökning med 11 000 personer, eller 3,4 procent, jämfört med året innan. Efter de senaste årens positiva sysselsättningsutveckling bröts dock denna trend under det sista kvartalet 2019. Ett mer dämpat stämningssläge bland arbetsgivarna inom byggverksamhet framkom även i Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator redan i höstens mätning. Den senaste mätningen för våren 2020 visar, liksom för övriga näringsgrenar, på ett mycket svagare stämningssläge än normalt gällande

efterfrågeutvecklingen det närmaste halvåret. Fallet jämfört med i höstas är dock något mindre brant än indikatorn för industrin respektive privata tjänster. Arbetsgivarna inom byggverksamhet är också något mindre pessimistiska gällande efterfrågan på lite längre sikt (sex till tolv månader) jämfört med arbetsgivarna inom övriga näringsgrenar. Även Konjunkturinstitutets barometerindikator har fallit mindre dramatiskt än motsvarande för övriga näringsgrenar.

I Arbetsförmedlingens undersökning har anställningsplanerna dämpats påtagligt i vårens mätning och nettoandelen har sjunkit till 18 procent jämfört med 40 procent för ett år sedan. Trots dämpningen uppger arbetsgivarna i undersökningen ett svagt ökande antal anställda inom byggverksamhet på ett års sikt och en tydlig ökning av antalet på två års sikt. Konjunkturinstitutets konfidensindikator för bygg och anläggning har visat negativa nettotal för anställningsplanerna sedan i januari. Mest negativa är husbyggarna men även anläggningsbyggarna förväntar sig en minskad personalstyrka. Många anläggnings- och infrastrukturprojekt är planerade sedan länge och är generellt mindre känsliga för svängningar i konjunkturen jämfört med bostadsbyggande.

Drygt en tredjedel av byggarbetsgivarna i Arbetsförmedlingens undersökning har upplevt brist på arbetskraft det senaste halvåret, jämfört med 44 procent för ett år sedan. Bristen har minskat gradvis och avspeglar situationen före pandemins utbrott. Under 2019 fanns nästan hälften, närmare 13 000 personer i snitt per månad, av den utstationerade arbetskraften inom byggbranschen. Om krisen och de reserestriktioner som införts blir långvariga kan det bli svårare att hitta arbetskraft.

Hittills har drygt 3 000 personer varslats om uppsägning inom byggverksamhet, vilket motsvarar en andel om 4 procent av de varsel som inkommit mellan mars och maj. Samtidigt innebär det att drygt 1 procent av de anställda inom byggverksamheten blivit varslade, vilket är en lägre andel än inom flera andra näringsgrenar. Även inom byggverksamheten har möjligheten att använda korttidspermittering dämpat antalet varsel. Av det totala antalet anställda inom byggverksamhet omfattas drygt 12 000 personer, motsvarande 4,5 procent, hittills av beviljade ansökningar om korttidspermittering.

Bostadsbyggandet minskade med tio procent under 2019 trots att utvecklingen vände uppåt under det sista kvartalet, då antalet påbörjade nya lägenheter i flerbostadshus började öka. Den preliminära statistiken från SCB visar på ett oförändrat antal nybyggda bostadslägenheter det första kvartalet 2020 jämfört med samma kvartal föregående år. Byggföretagen räknar i sin senaste rapport med att produktionen av nybyggda lägenheter faller med 30 procent i år för att sedan öka något under 2021. Det totala antalet nybyggda bostäder (lägenheter och småhus) bedöms bli 35 700 i år, jämfört med närmare 64 000 nya bostäder som byggdes under 2017. Samtidigt kan den demografiska utvecklingen med en ökande befolkning, fortsatt låga räntor och ett stort behov av bostäder möjliggöra en snabbare återhämtning och mildra nedgången av sysselsättningen inom byggverksamheten.

Arbetsförmedlingen bedömer att sysselsättningen inom byggverksamheten kommer att minska något under prognosåren.

Privata tjänster

Drygt 2,2 miljoner personer var sysselsatta inom den privata tjänstesektorn i genomsnitt under 2019 och sysselsättningen har utvecklats i god takt under flera år. Inom privata tjänster ingår dock olika delbranscher vars utveckling skiljer sig åt. Tydligast har ökningarna varit inom information och kommunikation, medan exempelvis handeln och hotell- och restaurangverksamheten har utvecklats i en långsammare takt. Stora delar av den privata tjänstesektorn har drabbats hårt av pandemin och de restriktioner och rekommendationer som vidtagits för att bromsa virusspridningen. Redan i höstas visade Arbetsförmedlingens intervjuundersökning dämpade förväntningarna på efterfrågan de kommande sex månaderna. I vårens undersökning har efterfrågeindikatorn sammantaget för näringsgrenen fallit dramatiskt och ligger på den lägsta nivån som någonsin har uppmätts i Arbetsförmedlingens undersökning.

Efterfrågeförväntningarna har dämpats inom samtliga delbranscher jämfört med i höstas, framför allt är utsikterna pessimistiska inom hotell- och restaurangverksamhet samt inom personliga och kulturella tjänster.

Även anställningsplanerna har blivit betydligt mer pessimistiska i vårens undersökning. Nettoandelen arbetsgivare som planerar för en ökning av antalet anställda det kommande året är 15 procent, jämfört med närmare 35 procent i höstas. Anställningsplanerna skiljer sig åt mellan olika delbranscher inom tjänstenäringen. Inom hotell- och restaurangverksamhet samt inom transport uppger arbetsgivarna att antalet anställda har minskat tydlig jämfört med för ett år sedan. Däremot är de mer positiva till utvecklingen på ett respektive två års sikt.

Även i Konjunkturinstitutets barometer har konfidensindikatorn för tjänstesektorn fallit kraftigt till en nivå tydligt under det som uppmättes in samband med finanskrisen. Indikatorn för detaljhandeln har fallit kraftigt, men ett förändrat beteende hos konsumenterna har bidragit till att indikatorn för dagligvaruhandeln uppvisar den högsta nivån någonsin i mätningen i april. Även om anställningsplanerna sammantaget för handeln är de lägsta någonsin uppges bristen på personal inom dagligvaruhandeln vara mycket hög enligt samma mätning.

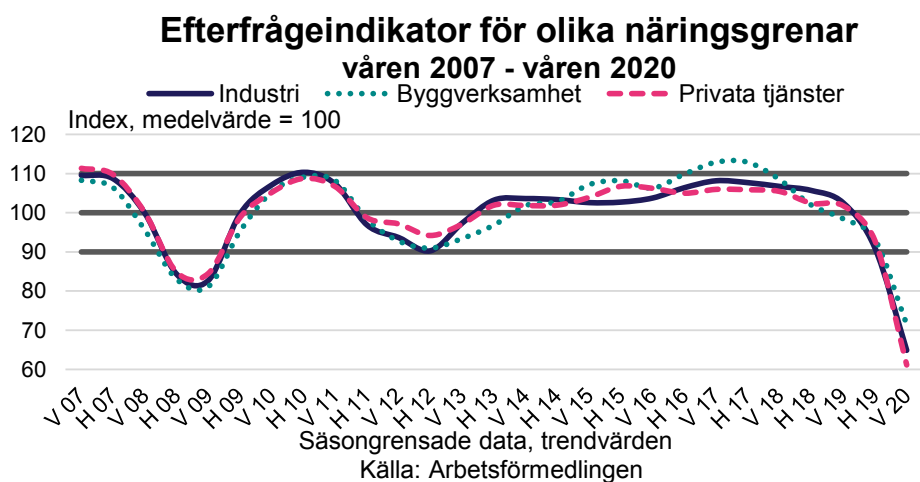
Av de varsel som inkommit till Arbetsförmedlingen från mars till och med maj kommer en majoritet från den privata tjänstenäringen. Krisen har drabbat servicenäringarna hårt, i synnerhet när det gäller anställda inom hotell- och restaurangverksamhet, bemanning och resetjänster men även inom handel och transport. Samtidigt har många personer inom dessa branscher tillfälliga anställningar och omfattas därmed inte av varselstatistiken. Detta har bidragit till att många från servicenäringen har skrivit in sig som arbetslösa på Arbetsförmedlingen de senaste månaderna. Möjligheten för arbetsgivare att använda korttidspermittering har bromsat antalet berörda om varsel, men den framtida utvecklingen är osäker. Sammantaget omfattas drygt 300 000 personer inom den privata tjänstenäringen hittills av beviljade ansökningar om korttidspermittering. Inom hotell- och restaurangverksamhet har 13 procent av de anställda varslats och över 40 procent korttidspermitterats. Inom handeln har hittills 2 procent av de anställda berörts av varsel och 19 procent korttidspermitterats.

Sysselsättningsutvecklingen framöver är beroende av när restriktioner och rekommendationer för att minska smittspridningen kan lättas och hur snabb återhämtningen blir. Enligt Arbetsförmedlingens bedömning minskar antalet sysselsatta sammantaget inom privata tjänster under prognosperioden. Det finns dock delar av tjänstenäringen som upprätthåller sysselsättningen i högre grad än andra, exempelvis inom it-sektorn.

Jord- och skogsbruk

Inom Jord- och skogsbruk fanns 65 000 sysselsatta i genomsnitt under 2019 och antalet har minskat successivt de senaste åren. Näringsgrenen präglas av att en stor andel av de sysselsatta är egen företagare, men också av säsongsarbetare ifrån utlandet. Till följd av pandemin och införda reserestriktioner har branschen nu svårt att få tag på utländska säsongsarbetare vilket bidrar till en osäker tillgång på arbetskraft.

De torra somrarna de senaste åren har slagit hårt mot jordbruket och kommer att få efterverkningar under 2020 och 2021. Även skogsbruket har drabbats av de torra somrarna där utsatta områden drabbats hårt av skadeangrepp, ett problem som bedöms öka framöver. Det tillsammans med sämre exportmöjligheter pressar ned priserna och stämmningsläget blir mer dämpat inom näringen. Sammantaget bedömer Arbetsförmedlingen att antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruket fortsätter att minska fram till och med 2021.

Offentlig tjänstesektor

Den offentliga tjänstesektorn sysselsätter sammanlagt närmare 1,7 miljoner personer, motsvarande en tredjedel av sysselsättningen i Sverige. Antalet sysselsatta har ökat under flera år men under 2019 och första kvartalet 2020 har sysselsättningen utvecklats svagt enligt AKU.

Under 2019 bromsade utvecklingen av skatteunderlaget in till följd av avmattningen i konjunkturen. Läget inom den offentliga tjänstesektorn har sedan tidigare varit ansträngt på grund av brist på personal och ökande behov inom vård, skola och

omsorg till följd av befolkningsökningen och den demografiska sammansättningen, med fler äldre och yngre i befolkningen.

Pandemin har påverkat verksamheterna inom de offentliga verksamheterna påtagligt och lett till ett tydligt ökat behov av personal, dels på grund av en ökad belastning på vården, dels ett ökat behov av att täcka upp frånvaro till följd av att befintlig personal stannar hemma vid sjukdomssymptom. Dessutom finns det ett stort rekryteringsbehov inför sommaren för att ersätta anställda under semestern. De offentliga verksamheterna står nu inför stora utmaningar de närmaste åren samtidigt som arbetslösheten ökar och skatteunderlaget minskar till följd av minskat antal arbetade timmar.

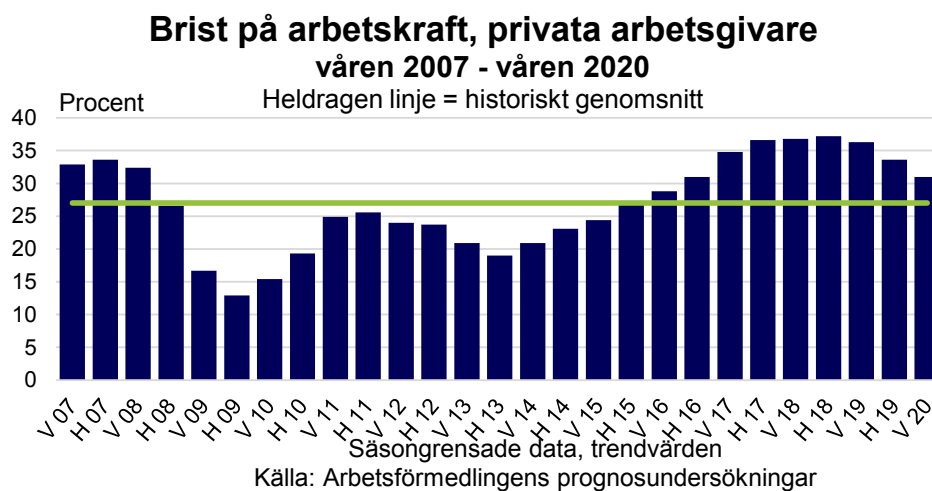
Sveriges kommuner och regioner (SKR) bedömer att det ekonomiska biståndet kommer att öka mellan 15 till 20 procent i år och mellan fem till tio procent 2021 till följd av den ökande arbetslösheten. Då många inte är kvalificerade för den inkomstrelaterade arbetslöshetsersättningen belastas kommunernas ekonomi. Samtidigt har de generella statsbidragen höjts och kompensation för merkostnader inom hälso- och sjukvården har utlovats.

I Arbetsförmedlingens undersökning våren 2020 uppger arbetsgivarna inom offentlig verksamhet att de avser att utöka personalstyrkan både på ett och på två års sikt. Tydligast ökningsplaner framkommer bland arbetsgivarna inom vård och omsorgen, men även inom hälso- och sjukvården uppger arbetsgivarna personalökningar. Samtidigt uppger arbetsgivarna att de planerar att minska andelen inhyrd personal inom verksamheterna.

Arbetsförmedlingen bedömer att antalet sysselsatta kommer att öka inom offentlig sektor under 2020. Beroende på hur pandemin utvecklar sig kan det också finnas ett ökat behov av personal även under 2021, till följd av den vårdskuld som nu byggs upp under den akuta pandemifasen. De ekonomiska förutsättningarna, framför allt omfattningen av regeringens stödåtgärder, kommer att vara avgörande för hur sysselsättningen utvecklas.

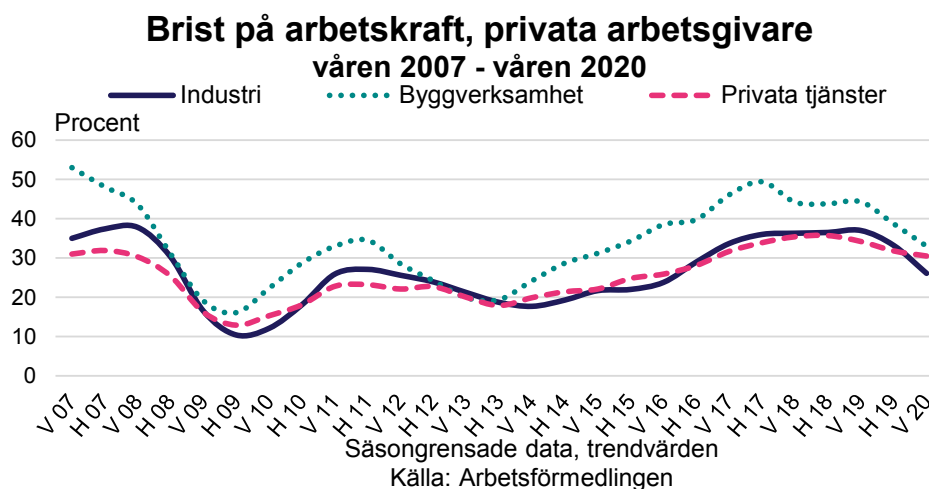
Tydlig brist på arbetskraft före krisen

Innan krisen upplevde många arbetsgivare brist på arbetskraft med efterfrågade kompetenser. Sedan hösten 2019 har dock bristen på arbetskraft inom näringslivet dämpats från höga nivåer i takt med att konjunkturen successivt svalnat av. Parallellt med att högkonjunkturs topp har passerats har även arbetsgivarnas anställningsplaner blivit mer återhållsamma än tidigare, vilket är ett naturligt förlopp i en konjunkturcykel. I vårens enkätundersökning har den upplevda bristen i samband med rekrytering under det senaste halvåret dämpats ytterligare, men nivån är fortfarande över det historiska genomsnittet. Andelen privata arbetsgivare som upplevt brist på arbetskraft uppgick i vårens undersökning till 31 procent.

Att bristen har varit hög under en längre period beror på flera år med en hög efterfrågan på arbetskraft i kombination med ett otillräckligt utbud av arbetskraft som uppfyller efterfrågade kompetenskrav. Utfallet i vårens undersökning återspeglar till största del det stora behovet av arbetskraft innan effekterna av pandemin blev tydliga på arbetsmarknaden. Detta eftersom bristen baseras på vad arbetsgivare upplevt vid rekrytering under de senaste sex månaderna. Krisen har dock hastigt minskat efterfrågan på arbetskraft och därför sannolikt den upplevda bristen på kort sikt inom många näringsgrenar. Det finns dock trots krisen fortfarande yrken där det är svårt att få tag på personal med efterfrågade kompetenser, även om det troligtvis är färre än tidigare. Konjunkturinstitutets konfidensindikator för näringslivet konjunkturbarometer i april visar att en sjuandedel av alla företag saknar någon typ av personal. På längre sikt bedöms bristen på arbetskraft kvarstå eftersom den framtida tillgången på utbildad arbetskraft kommer att vara begränsad inom många yrken. De utbildningssatsningar som nu initieras till följd av krisen kan dock underlätta kompetensförsörjningen på sikt.

Bland de privata arbetsgivarna finns det skillnader mellan hur tillgången till efterfrågade kompetenser sett ut mellan olika branscher. I vårens undersökning uppgav 33 procent av arbetsgivarna inom byggverksamhet att de upplevt brist på arbetskraft under det senaste halvåret, vilket kan jämföras med 44 procent för ett år sedan. För industrin uppgav 26 procent att de upplevt brist på arbetskraft jämfört med 37 procent förra året.

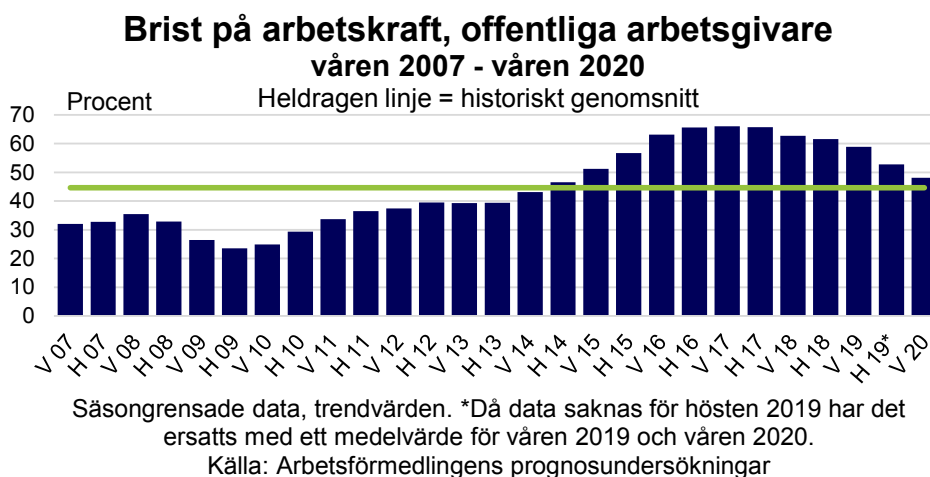

Inom den privata tjänstesektorn varierar den upplevda bristen på arbetskraft för olika delbranscher. I vårens undersökning uppgav 31 procent av arbetsgivarna att de upplevt brist på arbetskraft vid rekrytering under det senaste sex månaderna, vilket kan jämföras med 34 procent för ett år sedan. Högst andel som upplevt brist på arbetskraft återfinns inom information och kommunikation där nästan hälften (48 procent) av arbetsgivarna upplevt brist på utbildad arbetskraft. Liksom i tidigare mätningar är bristen lägre inom handeln, en bransch som fortsätter att präglas av strukturförändringar till följd av digitaliseringen och e-handeln. Dessa förändringar väntas nu dessutom påskyndas till följd av krisen.

Bland de offentliga verksamheterna är bristen på arbetskraft sedan tidigare mycket utbredd och bristen på personal har utgjort ett hinder för jobbtillväxten inom ett antal yrken. I vårens undersökning uppgav 48 procent av de offentliga arbetsgivarna att de har upplevt brist vid rekrytering av personal det senaste halvåret, vilket är tydligt lägre än för ett år sedan.⁸ Nedgången kan delvis förklaras av att en högre andel av de offentliga arbetsgivarna justerat sina rekryteringsprofiler så att man nu i högre grad än tidigare rekryterar stödjande och kompletterande kompetenser såsom vårdbiträden och serviceassistenter inom vård och omsorg, liksom lärarassistenter och andra stödfunktioner inom skolan. Liksom tidigare är bristen på kompetens störst inom flertalet pedagogiska yrken samt inom flera vårddyren.

Vid en uppdelning blir det tydligt att den upplevda bristen på arbetskraft varierar mellan stat, regioner och kommuner. I vårens undersökning var den upplevda bristen betydligt högre bland regioner där 71 procent av arbetsställena uppgav att de upplevt brist på arbetskraft vid rekrytering. Motsvarande siffror för kommuner och stat är 51 respektive 31 procent.

⁸ Det genomfördes inga intervjuer med offentliga arbetsgivare under hösten 2019. Värdet för hösten 2019 har därför interpolerats.

Den upplevda bristen bland offentliga arbetsgivare väntas vara fortsatt hög framöver. En bidragande orsak är ett för lågt tillskott av nya utbildade till yrken inom kärnverksamheterna vård, skola och omsorg, samtidigt som behoven att rekrytera till dessa verksamheter är stort på grund av den demografiska utvecklingen med fler äldre och yngre i befolkningen.

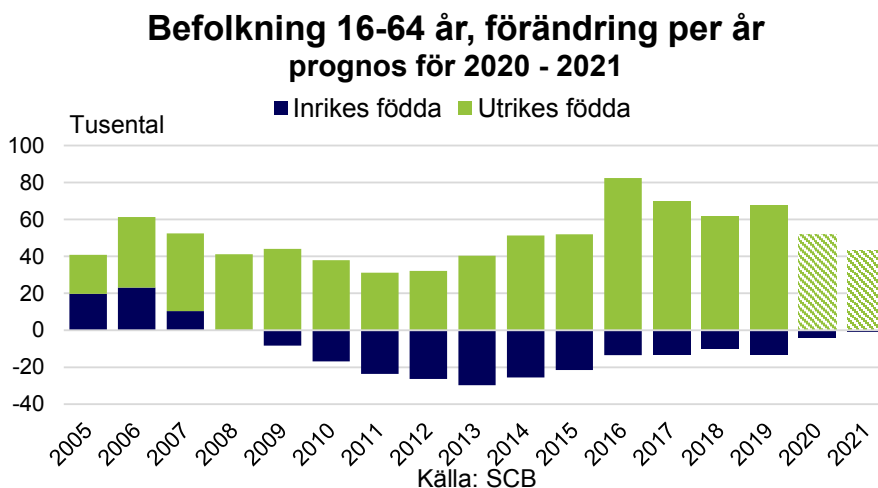
Strukturomvandlingen som sker på arbetsmarknaden med digitalisering och automatisering kan hjälpa till att mildra bristen på kompetens inom de offentliga verksamheterna framöver. För att minska smittspridningen har en omfattande omställning mot digital vård påskyndats under pandemin, under de första månaderna på året har regionernas digitala tjänster tiodubblats.⁹ Även den nyligen aviserade överenskommelsen mellan regeringen, SKR och Kommunal, det så kallade *Omsorgslyftet*, kan underlätta kompetensförsörjningen. Omsorgslyftet syftar till att fler vidareutbildas inom vård- och omsorgsområdet och därmed ges möjlighet att gå från visstidsanställningar till tillsvidareanställningar. Utbildningsatsningen beräknas leda till 10 000 fler vårdbiträden och undersköterskor, dels genom vidareutbildning med bibehållen lön för visstidsanställda, dels genom att göra det mer attraktivt att söka sig till äldreomsorgen. Det ger möjlighet till omställning för många som nu blir permitterade eller varslade inom andra yrken och branscher.

Arbetskraften minskar under prognosperioden

Befolkningsstrukturen påverkar arbetskraftens utveckling i hög omfattning. Under de senaste åren har den inrikes födda befolkningen i yrkesaktiv ålder, 16-64 år, minskat kontinuerligt. Den befolkningstillväxt som ändå har skett i yrkesaktiva åldrar har helt bestått av utrikes födda. Utvecklingen beror på demografiska faktorer där inflödet av yngre inrikes födda till arbetskraften har varit mindre än utflödet av äldre, samtidigt som den utrikes födda befolkningen i yrkesaktiva åldrar har ökat.

⁹ *Ekonomirapporten*, Sveriges kommuner och regioner, SKR, maj 2020.

Enligt SCB:s senaste befolkningsprognos kommer den inrikes födda delen av befolkningen att fortsätta minska fram till 2021.¹⁰

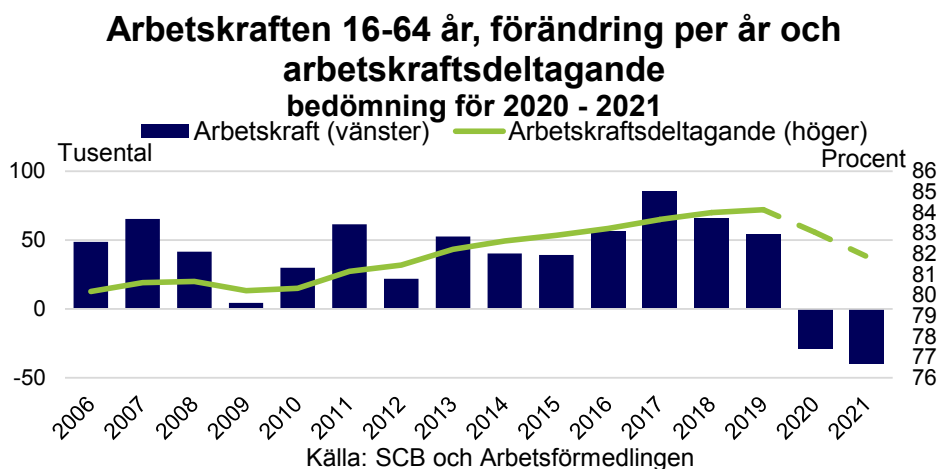

Under de senaste tio åren har arbetskraften i Sverige ökat med över 500 000 personer, motsvarande en ökningstakt på en procent årligen. Sverige har det högsta arbetskraftsdeltagandet av samtliga EU-länder. Detta beror främst på ett högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor, där Sverige skiljer sig markant från andra länder. Arbetskraftsdeltagandet i befolkningen 2019 var 89,1 procent, vilket kan jämföras med EU-snittet på 80,0 procent.¹¹

Det är dock fortfarande förhållandevis stora skillnader i arbetskraftsdeltagande mellan olika grupper, exempelvis mellan yngre och äldre samt mellan utrikes och inrikes födda. Dessutom finns ett visst gap mellan kvinnor och män, där arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda kvinnor är märkbart lågt både jämfört med utrikes födda män men också med inrikes födda kvinnor.

¹⁰ Se "Sveriges framtida befolkning 2020-2070", Statistiska centralbyrån (SCB) 2019, för mer detaljer.

¹¹ Enligt Eurostat, avser åldersgruppen 25-64 år.

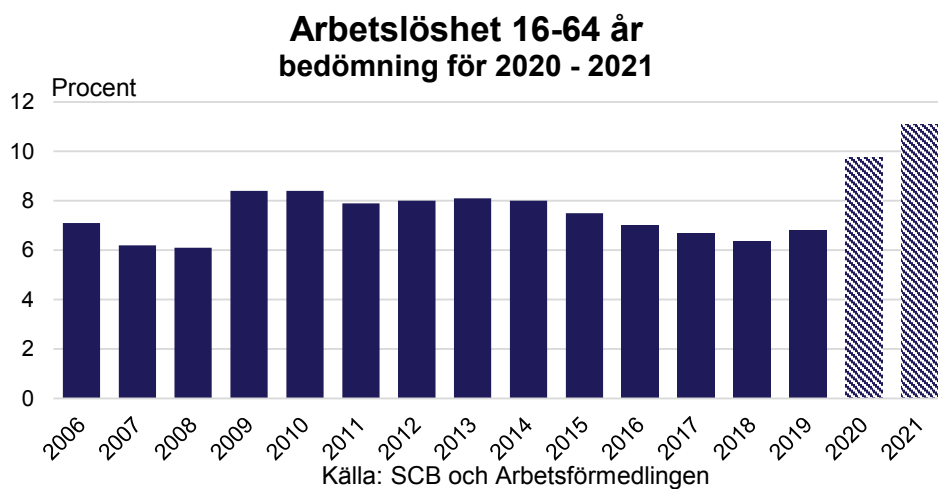

Av befolkningen i yrkesverksam ålder, 16–64 år, är det drygt en miljon, motsvarande 16 procent, som inte deltar i arbetskraften. De vanligaste orsakerna är studier (46 procent) och sjukdom (24 procent). Den svaga ekonomiska utvecklingen väntas leda till att antalet i arbetskraften minskar tydligt under prognosåren. Det beror dels på att fler väntas påbörja studier, dels att personer med svag anknytning till arbetsmarknaden lämnar arbetskraften i högre omfattning när konkurrensen om jobben ökar. Mot slutet av prognosperioden bedömer Arbetsförmedlingen att det totala arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 16-64 år kommer att uppgå till på 81,9 procent, vilket är en minskning med 2,3 procentenheter jämfört med 2019.

Arbetslösheten stiger tydligt under prognosåren

Efter att ha sjunkit under flera år ökade arbetslösheten till 6,8 procent i genomsnitt under 2019 enligt AKU 16-64 år. Utvecklingen har nu förstärkts och arbetslösheten har ökat tydligt i spåren av pandemin. Krisen har också medfört att arbetskraftsdeltagandet har minskat, vilket har bromsat ökningstakten i arbetslösheten, som annars hade varit högre. Även stödåtgärder som korttidspermitteringar har hållit tillbaka uppgången i arbetslösheten.

Arbetsförmedlingen bedömer att arbetslösheten kommer att stiga i hög takt fram till första kvartalet 2021 för att sedan vända nedåt i långsam takt. För helåren 2020 och 2021 bedömer Arbetsförmedlingen att antalet arbetslösa ökar med 151 000 respektive 65 000 personer. Arbetslösheten stiger därmed från 6,8 procent 2019 till 9,8 respektive 11,1 procent i genomsnitt under helåren 2020 och 2021.

Den internationellt jämförbara arbetslöshetsstatistiken baseras på AKU 15-74 år. För åldersgruppen bedöms arbetslösheten stiga från 6,8 procent i genomsnitt för 2019 till 9,7 procent 2020 och 11,0 procent 2021. Det motsvarar en ökning från 2019 med 229 000 till 601 000 personer i genomsnitt under 2021.

Arbetslösheten skiljer sig mellan olika grupper, särskilt mellan inrikes och utrikes födda. Bland inrikes födda var arbetslösheten 4,3 procent 2019 och bedöms stiga till 7,6 procent helåret 2021. Arbetslösheten bland utrikes födda var motsvarande 15,3 procent 2019 och beräknas stiga till över 20 procent under prognosperioden.

Det kommer också vara fortsatt stora skillnader i arbetslöshetsnivå för olika utbildningsnivåer. Utsikterna på arbetsmarknaden fortsätter att vara betydligt sämre för personer som saknar gymnasial utbildning och denna grupp bedöms ha svårt att få arbete när efterfrågan på arbetskraft ökar. Arbetslösheten för personer med kort utbildning bedöms därför att stiga ytterligare från en redan hög nivå under prognosperioden.

Inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen

Antalet inskrivna arbetslösa har ökat i hög takt och på bred front sedan effekterna av pandemin blev tydliga på arbetsmarknaden. Under prognosperioden bedöms arbetslösheten fortsätta öka för samtliga grupper av inskrivna arbetslösa. Särskilt svår bedöms situationen bli för kortutbildade och antalet långtidsarbetslösa väntas öka till rekordhöga nivåer.

Antalet inskrivna arbetslösa ökar tydligt

Antalet inskrivna arbetslösa har ökat tydligt och på bred front under de senaste månaderna. Ökningen inleddes dock redan under andra halvåret 2019 till följd av att konjunkturen började mattas av. Den utvecklingen har förstärkts påtagligt som en konsekvens av pandemin. Sedan inledningen av mars fram till slutet av maj har 169 000 personer registrerat sig som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen, vilket kan jämföras med 85 000 under samma period förra året. Den relativa arbetslösheten har under samma period stigit med 1,1 procentenheter till 8,5 procent. I slutet av maj fanns drygt 439 000 personer registrerade som inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa eller sökande i program med aktivitetsstöd). Det är 108 000 fler än för ett år sedan. Det ska dock noteras att de åtgärder som regeringen har vidtagit för att dämpa effekterna av pandemin på arbetsmarknaden, exempelvis möjlighet till korttidspermittering, har hållit tillbaka ökningen av antalet inskrivna arbetslösa.

Arbetsförmedlingen bedömer att antalet inskrivna arbetslösa kommer öka till över 600 000 personer under inledningen av 2021 för att därefter plana ut och sedan minska i långsam takt. För helåren 2020 och 2021 beräknas antalet inskrivna arbetslösa till i genomsnitt 490 000 respektive 581 000 personer. Det motsvarar genomsnittliga arbetslöshetsnivåer på 9,4 respektive 11,0 procent. Det finns dock en stor osäkerhet kring förloppet och återhämtningen. Arbetsförmedlingens bedömning är att en mer utdragen återhämtning är mer sannolikt än ett snabbare förlopp.

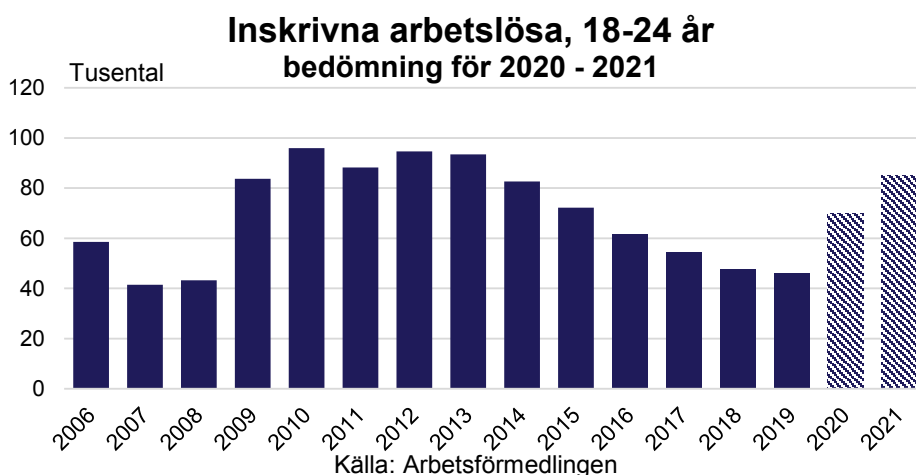

Antalet inskrivna arbetslösa bedöms öka bland såväl inrikes som utrikes födda under prognosperioden. Sedan början av 2016 har antalet inskrivna arbetslösa som är utrikes födda varit fler än inrikes födda. I februari 2020, innan krisen blev tydlig på arbetsmarknaden, utgjorde utrikes födda drygt 56 procent av alla inskrivna arbetslösa. Ett förhållandevis stort inflöde av inrikes födda under prognosperioden innebär att fördelningen bedöms bli mer jämn under slutet av 2020. Även om utrikes födda nu minskar som andel av samtliga inskrivna arbetslösa, fortsätter antalet att öka.

Ökad ungdomsarbetslöshet under prognosperioden

Unga har i allmänhet en lösare förankring på arbetsmarknaden än äldre. Det beror på kortare arbetslivserfarenhet och förhållandevis mer osäkra anställningar. Det visar sig bland annat genom att ungdomar är överrepresenterade bland de nya arbetslösa. Sedan inledningen av mars fram till slutet av maj har närmare 41 000 ungdomar registrerat sig som arbetslösa hos Arbetsförmedlingen, jämfört med 20 000 motsvarande period förra året. Den relativa arbetslösheten har under samma period stigit med 2,0 procentenheter till 11,4 procent. Antalet inskrivna arbetslösa ungdomar uppgick i slutet av maj till drygt 60 000, vilket är en ökning med närmare 21 000 personer jämfört med samma månad för ett år sedan.

Antalet inskrivna arbetslösa ungdomar 18-24 år väntas fortsätta öka under de närmaste kvartalen för att sedan under inledningen av 2021 plana ut och sedan åter minska. Antalet inskrivna arbetslösa ungdomar väntas uppgå till som högst 95 000 i slutet på februari 2021, för att därefter åter börja minska. Antalet arbetslösa ungdomar beräknas till i genomsnitt 70 000 under 2020 och till 85 000 under 2021. Det motsvarar arbetslöshetsnivåer på 13,0 respektive 15,2 procent. Det finns dock en stor osäkerhet kring hur många ungdomar som kommer att påbörja studier samt deras benägenhet att anmäla sig till Arbetsförmedlingen.

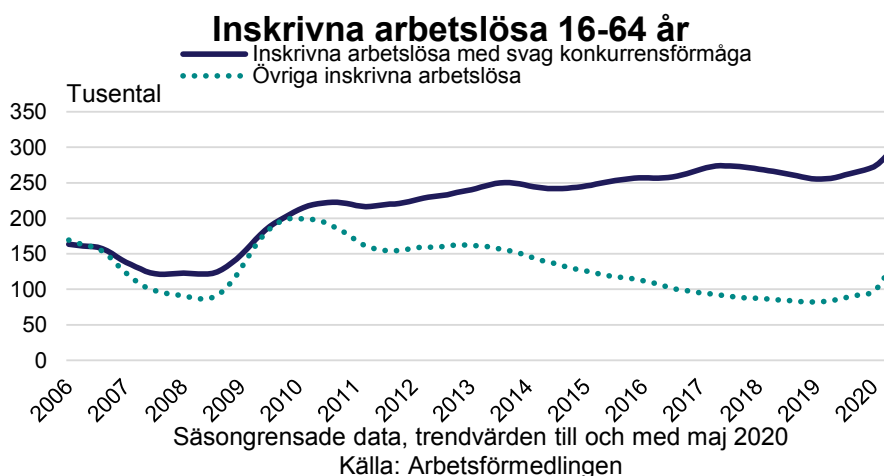
Att ungdomar drabbas av perioder av friktionsarbetslöshet är vanligt förekommande och därför inget större problem i normala tider. Det är bland annat förklaringen till att ungdomsarbetslösheten brukar vara högre än arbetslösheten för åldersgruppen

16-64 år. Under rådande omständigheter har dock efterfrågan på arbetskraft helt eller delvis avstannat inom branscher där ingångsjobb är vanliga. Samtidigt medför strukturomvandlingen på arbetsmarknaden att vissa jobb, exempelvis inom handeln, inte kommer tillbaka efter krisen. Det rådande läget på arbetsmarknaden riskerar därför att försena och försvåra situationen för ungdomar som nu ska träda in på arbetsmarknaden. Det gäller även för utrikes födda som är nya på arbetsmarknaden, oavsett ålder.

Svårare för arbetslösa med svag konkurrensförmåga

Antalet inskrivna arbetslösa som bedöms ha en svag konkurrensförmåga¹² på arbetsmarknaden har ökat sedan sommaren 2019 och ökar nu ännu tydligare i spåren av pandemin. Den rådande situationen på arbetsmarknaden innebär att de arbetslösa som redan hade en svag position får det ännu svårare i konkurrensen om jobben. I slutet av maj 2020 uppgick antalet inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga till drygt 304 000 personer. Det motsvarar sju av tio arbetslösa och det är närmare 51 000 fler än för ett år sedan.

Sammantaget har det visat sig att jobbchansen¹³ för personer som tillhör en eller flera av de grupper som bedöms ha svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden i genomsnitt är lägre än för andra arbetslösa. Det innebär att arbetslösa med denna bakgrund i genomsnitt löper en högre risk än andra att hamna i långvariga perioder utan arbete, även om det finns betydande variationer mellan individer. Det visar sig bland annat genom att 85 procent av inskrivna arbetslösa som varit utan arbete mer än tolv månader finns inom grupper med sämre konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. Andelen är än högre bland arbetslösa som varit utan arbete längre än två år, där nio av tio bedöms ha en svag konkurrensförmåga.

¹² Till dessa räknas personer som saknar gymnasieutbildning, personer födda utanför Europa, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och arbetslösa som är 55 år eller äldre.

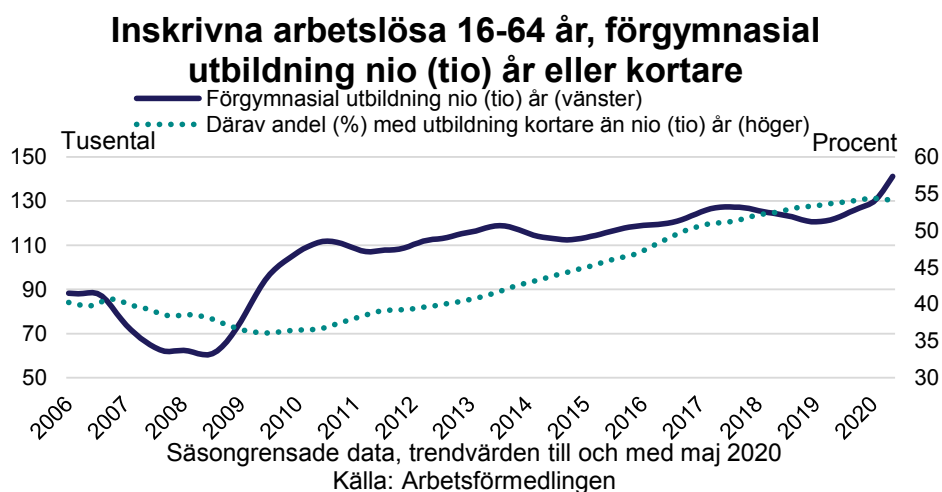
¹³ För en beskrivning av jobbchansen, se Arbetsmarknadsrapport 2019 (Arbetsförmedlingen, 2019).

Skillnaden under denna kris jämfört med finanskrisen 2008 är påtaglig. Vid inledningen av finanskrisen i augusti 2008 uppgick antalet inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga till 120 000 personer eller 56 procent av alla inskrivna arbetslösa. I februari 2020 var motsvarande nivå 277 000 personer, vilket motsvarade 74 procent av de inskrivna arbetslösa. Det är således ett helt annat utgångsläge inför denna kris och det skapar stora utmaningar under 2020 och 2021. Redan i nuläget möter dessa personer en ökad konkurrens på arbetsmarknaden när det finns färre lediga jobb att söka. Samtidigt ökar konkurrensen ännu mer när fler nya arbetslösa bedöms ha en starkare ställning på arbetsmarknaden.

Rekordmånga inskrivna arbetslösa med kort utbildning

En stor andel av de inskrivna arbetslösa saknar en gymnasial utbildning. Efter att ha minskat under 2018 och fram till mitten av 2019 började antalet återigen att öka i en tilltagande takt. Det beror på avmattningen i konjunkturen samtidigt som antalet extratjänster minskade. Sedan inledningen av mars fram till slutet av maj har drygt 36 000 personer som saknar gymnasieutbildning anmält sig som arbetslösa till Arbetsförmedlingen, vilket kan jämföras med drygt 24 000 samma period förra året. I slutet av maj 2020 hade drygt 143 000 av samtliga inskrivna arbetslösa en förgymnasial utbildning, vilket är 23 000 fler än för ett år sedan.

Innan pandemin hade drygt 35 procent av de inskrivna arbetslösa en motsvarande utbildningsnivå, vilket kan jämföras med närmare 33 procent i slutet av maj. Att andelen minskar samtidigt som fler inskrivna arbetslösa har en kort utbildning beror på att förhållandevis fler nya arbetslösa har en gymnasial utbildning eller högre. Vid en jämförelse med finanskrisen 2008 var antalet inskrivna arbetslösa med kort utbildning drygt 59 000, vilket motsvarade 28 procent av samtliga inskrivna arbetslösa. Det innebär att fler och en större andel av de inskrivna arbetslösa nu saknar en gymnasial utbildning.

Antalet inskrivna arbetslösa med kort utbildning var redan på rekordhöga nivåer under inledningsskedet av 2020. Arbetsförmedlingen bedömer att ökningen kommer att fortsätta och kan uppgå till närmare 200 000 under inledningen av 2021. För

korttidsutbildade är subventionerade anställningar en möjlig väg för att komma in på arbetsmarknaden. Den rådande situationen på arbetsmarknaden medför dock att det är svårare att hitta arbetsplatsförlagda insatser som praktik och subventionerade anställningar. Det innebär att ett viktigt verktyg inom arbetsmarknadspolitiken i nuläget inte fungerar på ett ändamålsenligt sätt.¹⁴

Under prognosperioden finns det en stor risk att personer med kort utbildning lämnar arbetskraften när konkurrensen om jobben ökar och kan därför hamna i utanförskap. Särskilt svår bedöms situationen bli för utrikes födda kvinnor som saknar utbildning motsvarande grundskola. Det är oroande inte minst mot bakgrund av att kvinnor med svag utbildningsbakgrund har en synnerligen svag koppling till arbetsmarknaden. Utrikes födda kvinnor har en påtagligt låg sysselsättningsgrad och drabbas i hög grad av arbetslöshet när de träder in på arbetsmarknaden. Deras utsatta situation visar sig också genom att närmare hälften inte deltar i arbetskraften. Detta medför att de arbetslöshetsnivåer som presenteras i olika sammanhang inte ger en fulltäckande bild över deras utsatta situation.

En redan stigande långtidsarbetslöshet förstärks av pandemin

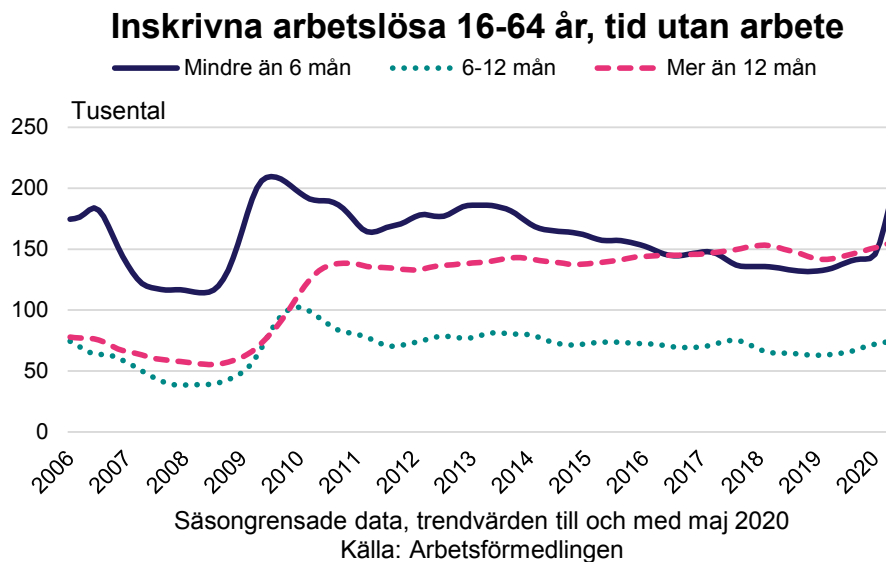
Antalet inskrivna arbetslösa som varit utan arbete i mer än tolv månader började stiga redan under hösten 2019 och trenden har fortsatt sedan dess och förstärks nu av pågående kris. Utvecklingen förklaras av en sedan tidigare dämpad efterfrågan på arbetskraft men även på grund av sämre förutsättningar att inom arbetsmarknadspolitiken hålla tillbaka de ökade tiderna utan arbete. I maj 2020 fanns det drygt 158 000 personer som varit utan arbete i mer än tolv månader inskrivna vid Arbetsförmedlingen. Det är närmare 17 000 fler än för ett år sedan. Av de långtidsarbetslösa bedöms 85 procent ha en svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. Fler nya arbetslösa som står närmare arbetsmarknaden innebär att konkurrensen om jobben ökar, samtidigt som möjligheten till arbetsplatsförlagda insatser som praktik och subventionerade anställningar har minskat. Fler riskerar därför att bli kvar i längre tider av arbetslöshet samtidigt som fler riskerar att bli långtidsarbetslösa.

Jämfört med inledningen av finanskrisen 2008 fanns det betydligt fler inskrivna långtidsarbetslösa innan pandemins utbrott. I februari 2020 fanns 154 000 inskrivna arbetslösa som varit utan arbete i mer än 12 månader, vilket motsvarar 41 procent av samtliga inskrivna arbetslösa. Det kan jämföras med 55 000 långtidsarbetslösa i augusti 2008, vilket motsvarade 26 procent av samtliga inskrivna arbetslösa. Situationen är därför betydligt mer ansträngd nu. Att fler och en större andel är långtidsarbetslösa hänger samman med utvecklingen där en stor andel av de inskrivna arbetslösa bedöms ha en svagare konkurrensförmåga på arbetsmarknaden.¹⁵ Långtidsarbetslösheten kommer därför bli en stor utmaning under 2020 och 2021. Framför allt med tanke på att många långtidsarbetslösa inte

¹⁴ Läs mer i avsnittet *Stora utmaningar på arbetsmarknaden framöver*.

¹⁵ En följd av Arbetsförmedlingens utökade uppdrag med fler utomeuropeiskt födda och fler med kort utbildning.

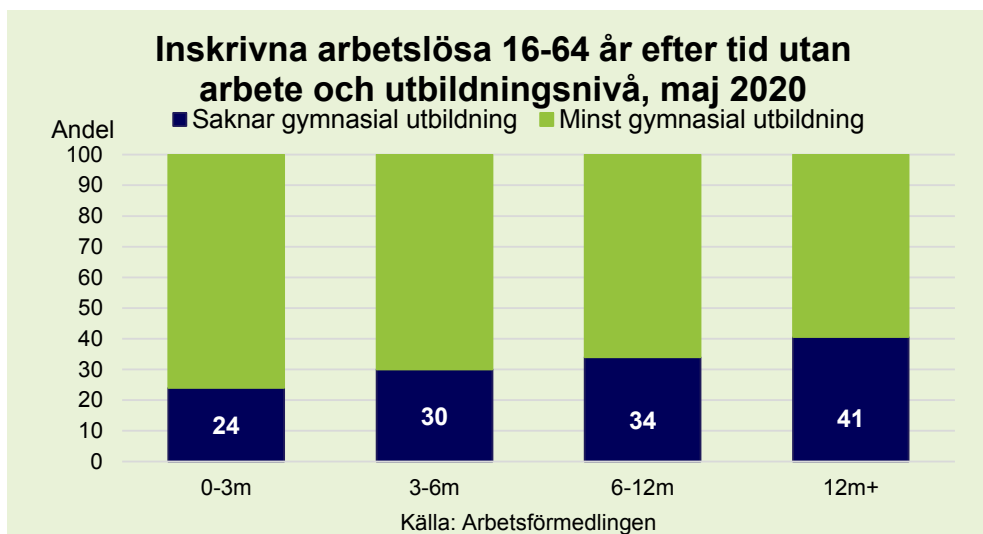
lyckats bryta sin arbetslöshet under de senaste åren när efterfrågan på arbetskraft har varit väldigt hög.

Redan i höstas bedömde Arbetsförmedlingen att antalet långtidsarbetslösa skulle öka till rekordhöga nivåer under 2020 och 2021. Ökningen förstärks nu till följd av pandemin. I slutet av maj hade drygt 82 000 inskrivna arbetslösa varit utan arbete i 6-12 månader, varav sju av tio bedöms ha svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. Det finns en stor risk att dessa blir kvar i arbetslöshet när konkurrensen om jobben ökar. Arbetsförmedlingen bedömer att antalet långtidsarbetslösa kan komma att överstiga 200 000 under prognosperioden. Utvecklingen framöver är dock mycket osäker och beror i hög grad på hur långvarig krisen blir och när det blir möjligt att anvisa långtidsarbetslösa till praktik och subventionerade anställningar.

En stor andel långtidsarbetslösa saknar gymnasieutbildning

Gymnasial utbildning är en faktor som i hög grad påverkar möjligheterna att komma ut i arbete. I slutet av maj hade en tredjedel av alla inskrivna arbetslösa en kort utbildningsbakgrund. Den andelen är tydligt högre bland dem med längre tider utan arbete. I Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik framgår det att med längre inskrivningstider så ökar andelen som saknar gymnasieutbildning. Exempelvis var det 24 procent av samtliga med en inskrivningstid på upp till tre månader som hade en kort utbildning i maj 2020. Motsvarande siffra för inskrivningstider på över tolv månader var 41 procent.

Konkurrensen ökar när många nya arbetslösa har längre utbildning

Sedan krisen inleddes i början av mars har antalet nya arbetslösa ökat dramatiskt. Inflödet av nyinskrivna arbetslösa har sedan dess utgjorts av förhållandevis många personer med gymnasial utbildning eller högre. Andelen nya arbetslösa med minst gymnasial utbildning var 77 procent i maj, jämfört med 72 procent förra året. Detta är en följd av att det finns förhållandevis många personer med gymnasial utbildning inom de branscher som drabbats av effekterna av pandemin.

Att fler nya arbetslösa har gymnasial utbildning påverkar utbildningsfördelningen bland de inskrivna arbetslösa som har varit utan arbete i upp till sex månader. Andelen med gymnasial utbildning eller högre har ökat från 70 procent i slutet av februari till 74 procent i slutet av maj. Att fler arbetslösa står närmare arbetsmarknaden försvårar situationen för långtidsarbetslösa och personer med kort utbildning genom ökad konkurrens om jobben. Detta medför en förhöjd risk att långtidsarbetslösheten stiger kraftigt framöver och att den strukturella arbetslösheten permanentas på en högre nivå.

Större regionala skillnader

Arbetsmarknadens utveckling varierar mellan olika län. Variationerna beror bland annat på tillgången på arbetskraft, branschbredd och graden av specialisering. Arbetsförmedlingen bedömer att storstadsregionernas arbetsmarknader drabbas mer negativt inledningsvis men bedöms få en snabbare återhämtning.

Innan effekterna av pandemin blev tydliga på arbetsmarknaden ökade arbetslösheten i nästan samtliga län. Som en följd av rådande situation bedöms utvecklingen på de regionala arbetsmarknaderna fortsätta i en negativ riktning. Samtidigt väntas skillnaderna på regional nivå förstärkas ytterligare till följd av skillnader i näringsstruktur där vissa branscher har drabbats mer av krisen.

Under våren har antalet inskrivna arbetslösa ökat kraftigt och det är särskilt tydligt i vissa län. Vid en jämförelse av perioden mars till maj i år jämfört med motsvarande period 2019 syns den största ökningen i Stockholms län följt av Uppsala län och Västra Götalands län. I både Stockholms och Västra Götalands län är den privata tjänstesektorn förhållandevis stor sett till övriga riket.

I ett inledande skede har den offentliga sektorn inte drabbats på samma sätt som den privata tjänstesektorn, i form av minskad tjänsteproduktion och varsel. I många mindre kommuner utgör den offentliga sektorn en stor andel av alla arbetstillfällen. Det innebär att arbetsmarknaden i dessa kommuner har en något större motståndskraft mot den negativa utvecklingen. Det finns också ett ökat behov av arbetskraft inom vård och omsorg till följd av krisen och en åldrande befolkning. Samtidigt påverkas både inkomster och utgifter för kommuner och regioner i dessa tider, vilket kan leda till minskade resurser inom dessa verksamheter.

Antalet inskrivna arbetslösa förväntas öka inom samtliga län under 2020 och 2021. Hur mycket beror bland annat på krisens påverkan på olika näringsgrenar och hur snabbt återhämtningen sker i de olika länen.

Stora utmaningar på arbetsmarknaden framöver

Det är ett allvarligt läge på den svenska arbetsmarknaden. Effekterna av pandemin är tydliga och arbetsmarknaden genomgår just nu den största krisen i modern tid. Arbetslösheten stiger snabbt och på bred front. Det stora antalet inskrivna arbetslösa kommer att vara en stor utmaning under 2020 och 2021.

Allvarligt läge på svensk arbetsmarknad

Arbetslösheten och antalet personer berörda av varsel om uppsägning har ökat kraftigt sedan pandemins utbrott. Sedan krisen inleddes i början av mars fram till och med maj har 78 000 personer varslats om uppsägning, vilket är de högsta varseltalen någonsin under en så kort tidsperiod. Under samma period har 169 000 personer skrivit in sig som arbetslösa på Arbetsförmedlingen, det är 84 000 fler än under 2019. I slutet på maj var totalt 439 000 inskrivna som arbetslösa vid Arbetsförmedlingen, vilket är 108 000 fler jämfört med samma månad 2019. Arbetslösheten har ökat på bred front för olika grupper av inskrivna arbetslösa – bland olika åldersgrupper, utbildningsnivåer samt inrikes och utrikes födda.

Vid varsel tar det tid innan personal eventuellt blir uppsagd. Det innebär att de som först blir arbetslösa i spåren av krisen är personer med tillfälliga anställningar och personer som är nya på arbetsmarknaden. Bland dem med tidsbegränsade anställningar är unga, utrikes födda och personer med kort utbildning överrepresenterade. Eftersom krisen initialt drabbat hotell, restauranger och handel med många viktiga ingångsjobb på arbetsmarknaden innebär det att situationen försvåras ytterligare för dessa grupper. Samtidigt är det unga och utrikes födda som i många fall är nya på arbetsmarknaden. Denna utveckling medför också hårdare konkurrens om jobben, vilket innebär att arbetsmarknadssituationen under prognosperioden blir särskilt svår för personer med kort utbildning och långtidsarbetslösa. Dessutom medför rådande situation på arbetsmarknaden att det är svårare att hitta arbetsplatsförlagda insatser som praktik och subventionerade anställningar.

Framöver bedöms arbetslösheten att bli betydligt högre än 2019. Det gäller för inskrivna arbetslösa oavsett arbetslöshetstider. Det stora antalet inskrivna arbetslösa blir en stor utmaning och återhämtningen på arbetsmarknaden förväntas ta tid. Samtidigt påskyndas strukturomvandlingen på arbetsmarknaden till följd av krisen, vilket ställer andra och högre krav på arbetskraftens kompetenser.

Stora utmaningar på arbetsmarknaden

En högre arbetslöshet är en stor utmaning för hela samhället. Arbetsförmedlingen lyfter fram fyra utmaningar på arbetsmarknaden under 2020 och 2021:

- Svårare situation för personer som är nya på arbetsmarknaden
- Strukturomvandlingen ökar obalanserna på arbetsmarknaden
- Långtidsarbetslösheten ökar till rekordhöga nivåer
- Förändrade förutsättningar att genomföra arbetsmarknadspolitiken

Svårare situation för nya på arbetsmarknaden

De som först blir arbetslösa när efterfrågan på arbetskraft minskar är personer med tillfälliga anställningar och nya personer, framför allt unga och utrikes födda, som träder in på arbetsmarknaden. Situationen försvåras ytterligare för dessa personer då krisen har drabbat privata tjänster som hotell, restauranger och handel där tillfälliga anställningar är vanliga och där det finns många ingångsjobb. Unga och utrikes födda är överrepresenterade både i dessa branscher och bland dem med tillfälliga anställningar. Den svåra situationen på arbetsmarknaden blir tydlig då ett stort antal nya arbetslösa ungdomar och utrikes födda har skrivit in sig på Arbetsförmedlingen sedan krisens inledning i början på mars.

Efterfrågan på arbetskraft har helt eller delvis avstannat inom branscher där ingångsjobb är vanliga. Samtidigt medför strukturomvandlingen på arbetsmarknaden att vissa jobb, exempelvis inom handeln, inte kommer tillbaka efter krisen. Det rådande läget på arbetsmarknaden riskerar därför att försena och försvåra inträdet för personer som är nya på arbetsmarknaden framöver.

Den pågående krisen skiljer sig från tidigare kriser. Den grundar sig i en hälsokris som bedöms gå över, men åtgärderna för att minska smittspridningen medför samtidigt negativa effekter på den ekonomiska aktiviteten. Det finns också en stor osäkerhet kring pandemins utveckling och varaktighet både i Sverige och i omvärlden och när restriktioner och rekommendationer för att minska smittspridningen kan lättas. Det är ett allvarligt läge som i hög grad påverkar möjligheterna att komma ut i arbete för dem som är nya på arbetsmarknaden. När efterfrågan på arbetskraft ökar igen kan situationen för nya på arbetsmarknaden förbättras.

Det finns en risk att krisen bli utdragen och därför kan leda till strukturella problem i ekonomin som skulle kunna resultera i långvariga konsekvenser för nya på arbetsmarknaden. Uppföljning från 1990-talskrisen visar att ungdomar som blev arbetslösa direkt efter gymnasiet var arbetslösa i betydligt högre utsträckning än andra under de kommande tio åren, där en del av den förhöjda arbetslöshetsrisken var en direkt effekt av att personen var arbetslös som tonåring.¹⁶

Särskilt svår bedöms konkurrensen om jobben bli för nya personer på arbetsmarknaden som saknar gymnasial utbildning. En fullföljd gymnasieutbildning är den enskilt viktigaste faktorn för möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden. Det visar sig bland annat genom att personer med kort utbildning är överrepresenterade bland de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Det är därför oroväckande att mer än en fjärdedel av eleverna lämnar gymnasieskolan utan en godkänd gymnasieutbildning. Denna andel riskerar nu att öka till följd av krisen med förändrade studieförhållanden, ökad frånvaro och en ökande psykisk ohälsa.¹⁷ Även inom grundskolan har frånvaron ökat tydligt både bland elever och personal, vilket minskar möjligheterna att i samma utsträckning som tidigare prioritera resurser till de elever som behöver stöd för att uppnå gymnasiebehörighet. För att

¹⁶ *Har ungdomsarbetslösheten långsiktiga effekter?* Oskar Norström Skans, IFAU.

¹⁷ *Bedömning av coronakrisens konsekvenser för ungas etablering*, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, MUCF.

öka möjligheterna på arbetsmarknaden är det viktigt att hela samhället tar ansvar, skapar förutsättningar och motiverar unga att fullfölja sina studier både i grundskolan och på gymnasiet. Med anledningen av den rådande situationen på arbetsmarknaden är en godkänd gymnasieutbildning kanske viktigare än någonsin.

En gymnasieutbildning är dessutom en förutsättning för högre utbildning. För de som har funderat på att vidareutbilda sig är nu ett bra tillfälle. Enligt Universitets- och högskolerådet, UHR, har rekordmånga anmält sig till höstens utbildningar. Regeringens krispaket med fler utbildningsplatser och utökad distansundervisning på universitet och högskolor samt fler möjligheter till yrkesutbildning i hela landet möjliggör för fler att börja studera. Detta kan underlätta kompetensförsörjningen på sikt. Även det nyligen aviserade omsorgslyftet¹⁸ kan bidra till att nya på arbetsmarknaden ges möjlighet att kombinera arbete med utbildning.

Strukturomvandlingen ökar obalanserna på arbetsmarknaden

Svensk arbetsmarknad är avancerad och många arbetsgivare efterfrågar minst gymnasial utbildning vid rekrytering. I takt med att efterfrågan på arbetskraft minskar ökar trycket bland arbetsgivare att vidta kostnadsbesparande åtgärder. Redan före pandemin pågick en strukturomvandling på svensk arbetsmarknad med den tekniska utvecklingen som främsta drivkraft.

Krisen har nu medfört att den pågående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden accelererar. Det visas bland annat genom att arbetsgivare som redan planerat kostnadsbesparande åtgärder behöver påskynda dessa förändringar. Det gäller exempelvis för industrin och delar av tjänstenäringen. Samtidigt har en långvarig brist på arbetskraft skapat behov av nya arbetssätt och strukturrationaliseringar inom delar av den offentliga tjänstesektorn. Det handlar bland annat om avlastning för att kunna upprätthålla servicenivån inom vård och omsorg som till följd av hälsokrisen nu belastas ytterligare.

En del av de jobb som försvinner kommer inte tillbaka efter krisen. Strukturomvandlingen på arbetsmarknaden innebär att digitalisering och automatisering kommer bli en viktigare del av arbetet framöver. Detta medför att vissa personer inte längre kommer ha de kompetenser som efterfrågas för de nya jobben. De som nu förlorar sina jobb till följd av krisen kan behöva insatser i form av kompetensutveckling och omställning för att vara redo att ta nya och i vissa fall mer avancerade jobb som skapas efter krisen.

Redan före krisen fanns det många inskrivna arbetslösa som inte fått arbete trots flera år med stark efterfrågan på arbetskraft. Det förklaras av diskrepansen mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och de arbetslösas kompetenser. Strukturomvandlingen riskerar nu att öka obalansen på arbetsmarknaden ytterligare då fler personer saknar de kompetenser som efterfrågas. Strukturarbetslösheten kan därför stiga kraftigt, vilket medför att den totala arbetslösheten kan permanentas på en högre nivå.

¹⁸ Överenskommelse mellan regeringen, Kommunal och SKR med syfte att utbilda och tillsvidareanställa 10 000 vårdbiträden och undersköterskor inom äldreomsorgen.

För att möta strukturomvandlingen och obalansen på arbetsmarknaden behövs möjligheter för kompetensutveckling, utbildning och omställning. Regeringens krispaket med fler utbildningsplatser på universitet och högskolor samt fler möjligheter till yrkesutbildning är ett viktigt inslag för att underlätta kompetensförsörjningen. Samtidigt finns det trots krisen fortfarande en stor brist på arbetskraft inom vissa områden, exempelvis hälso- och sjukvård. Här har arbetsgivarna själva ett stort ansvar för den långsiktiga kompetensförsörjningen. Det handlar bland annat om att förbättra arbetsvillkoren för att kunna behålla befintlig personal, men också för att kunna attrahera fler personer till utbildningar kopplade till dessa bristyrken. Det blir dessutom viktigt för arbetsgivare att skapa förutsättningar för livslångt lärande och kompetensutveckling så de anställdas kvalifikationer kan möta de nya krav som följer av strukturomvandlingen på arbetsmarknaden.

Långtidsarbetslösheten ökar till rekordhög nivåer

Redan före krisen fanns det många långtidsarbetslösa inskrivna på Arbetsförmedlingen. En stor andel av dessa bedöms ha en svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. I Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019 lyfte Arbetsförmedlingen att långtidsarbetslösheten skulle öka som en följd av en dämpad jobbtillväxt, färre subventionerade anställningar och en ökad strukturomvandling på arbetsmarknaden. Denna utveckling förstärks nu ytterligare av den pågående krisen och kommer få stora effekter på långtidsarbetslösheten framöver.

Arbetslöshetens sammansättning har förändrats över tid, där antalet arbetslösa med svagare förankring på arbetsmarknaden har ökat. Före krisen bedömdes tre fjärdedelar av de inskrivna arbetslösa ha en svag konkurrensförmåga och mer än en tredjedel av de inskrivna arbetslösa saknade gymnasieutbildning. Obalanserna på arbetsmarknaden avspeglas i att många långtidsarbetslösa inte lyckats bryta sin arbetslöshet trots flera år med hög efterfrågan på arbetskraft. Jämfört med före finanskrisen 2008 blir det tydligt att förutsättningarna för långtidsarbetslösa ser annorlunda ut. I augusti 2008 fanns det 55 000 långtidsarbetslösa jämfört med 154 000 i februari 2020.

Den pågående krisen har medfört en ännu svårare situation för de långtidsarbetslösa. Många av dem som nu blir arbetslösa har en gymnasial utbildning eller högre, och bedöms därför stå närmare arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsläget försvåras därför för dem som redan innan krisen varit arbetslösa under längre tider genom en ökad konkurrens om jobben. Det finns nu en stor risk för undanträngning där de med svagare förankring på arbetsmarknaden hamnar längst bak i kön.

Möjligheterna att komma ut i arbete försämras med tiden en person varit arbetslös. När efterfrågan på arbetskraft nu tillfälligt helt eller delvis avstannat inom områden med viktiga ingångsjobb på arbetsmarknaden har jobbchanserna för långtidsarbetslösa försämrats. Samtidigt riskerar fler att hamna i längre tider av arbetslöshet, särskilt personer med kort utbildning. Den rådande situationen på arbetsmarknaden med fortsatta rekommendationer om social distansering gör det

också svårare att hitta arbetsplatsförlagda insatser som praktik och subventionerade anställningar. Dessutom är Arbetsförmedlingens resurser för att utöka antalet subventionerade anställningar under rådande läge på arbetsmarknaden begränsade. Eftersom subventionerade anställningar är en av de insatser som kan vara effektiv för att hjälpa personer som står långt ifrån arbetsmarknaden till jobb kan detta förstärka de negativa effekterna för långtidsarbetslösheten framöver.¹⁹ Strukturomvandlingen på arbetsmarknaden riskerar samtidigt att förstärka diskrepansen mellan de arbetslösas kompetenser och vad arbetsgivarna efterfrågar. De som redan står långt ifrån arbetsmarknaden riskerar därför en ännu svagare ställning. Med krisens längd ökar också risken att fler lämnar arbetskraften permanent och därmed hamnar i ett långvarigt utanförskap.

Utbildningsinsatser kommer att vara centrala för att motverka en kraftigt ökad långtidsarbetslöshet. Det är den primära insatsen som står till buds för de som nu är arbetslösa och dessa platser finns i huvudsak inom det reguljära utbildningsväsendet. Detta gäller i synnerhet för personer med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. Det handlar både om kommunal vuxenutbildning för de med kort utbildning, men även yrkesutbildningar, arbetsmarknadsutbildningar och rekryteringsutbildningar för dem som är i behov av omskolning.

Ändrade förutsättningarna att genomföra arbetsmarknadspolitiken

Antalet varsel om uppsägning och nya arbetslösa har ökat kraftigt sedan inledningen av krisen. Många av dem som nu blir arbetslösa har färsk arbetslivserfarenhet och god utbildning och bedöms därför stå nära arbetsmarknaden. För att möta alla nya arbetslösa behöver Arbetsförmedlingen styra om olika insatser och resurser. Fler inskrivna arbetslösa innebär en högre arbetsbelastning samtidigt som Arbetsförmedlingen behöver göra prioriteringar.

Prioriteringarna handlar om att ta emot varselanmälningar och ta hand om de personer som nu skriver in sig. Det innebär dels att de som blivit arbetslösa ska få sin ersättning, dels att ge dem bra stöttning och planering för att upprätthålla kontakten med arbetsmarknaden. Många nya arbetslösa har de kompetenser som behövs för att kunna ta del av myndighetens digitala självservice i kombination med personlig stöttning på distans av en arbetsförmedlare.

Arbetsförmedlingen framhåller vikten av kompetensutveckling, att vara aktiv och söka de jobb som finns för att inte tappa kontakten med arbetsmarknaden. En ökande andel av de som nu blir arbetslösa kan i högre grad än tidigare vara i behov av någon form av tidig stöd- och matchningstjänst. Detta för att undvika att den här gruppen hamnar längre från arbetsmarknaden och att arbetslösheten därför permanentas på en högre nivå. Arbetsförmedlingen har som ambition att så snabbt som möjligt kunna möta det ökande behovet genom anvisningar till dessa tjänster hos externa leverantörer. Utbildning ses som en viktig möjlighet till omställning för

¹⁹ *Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt*, Anders Forslund och Johan Vikström, IFAU.

att kunna möta arbetsgivarnas behov, det gäller både arbetsmarknadsutbildningar och reguljär utbildning.

Samtidigt som antalet nya arbetslösa på Arbetsförmedlingen ökar är det många som har varit arbetslösa under längre tider. Majoriteten av dessa bedöms ha en svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden och får till följd av krisen ännu svårare att hitta ett jobb. Utvecklingen på arbetsmarknaden där efterfrågan på arbetskraft helt eller delvis avstannat i många branscher gör det också svårare att hitta arbetsplatsförlagda insatser, såsom praktik och subventionerade anställningar.

Färre arbetsplatsförlagda insatser innebär tillfälligt förändrade förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken där ett viktigt verktyg har försvunnit. Arbetsförmedlingens strategi är att förlänga subventionerade anställningar i de fall där det går och att prioritera utbildningsinsatser för att rusta personer med svagare konkurrensförmåga inför en allt mer avancerad arbetsmarknad där kompetenskraven ökar.

Arbetsförmedlingen har till följd av krisen inte samma möjlighet att i nuläget erbjuda insatser som ger arbetslivserfarenhet. Att använda utbildning för att rusta arbetssökande blir därför centralt. Fler arbetssökande behöver vägledas till det reguljära utbildningssystemet för att stärka sin formella kompetens. För detta är samverkan och samarbete mellan olika politikområden såsom arbetsmarknads-, utbildnings- och näringspolitiken avgörande. Även samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna blir avgörande när det gäller utbildningsinsatser. Kommunerna har ett stort ansvar när det gäller att nå en väl fungerande infrastruktur för att i hög omfattning utöka kapaciteten inom utbildningssystemet.

Bilagor

Bilaga 1. Nyckeltalstabeller

BNP, utfall och bedömning för 2020-2021

	Procentuell förändring		
	Utfall	Bedömning	
	2019	2020	2021
BNP, till marknadspris	1,2	-5,5	3,0
BNP, kalenderkorrigerat	1,3	-5,7	2,9

¹⁾ Förändring i procent av BNP föregående år

Källa: SCB och Arbetsförmedlingen

Nyckeltal, utfall och bedömning för 2020-2021

	Tusental/procent			Förändring, tusental/procentenheter		
	Utfall	Bedömning		Utfall	Bedömning	
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Befolkning (16-64 år)	6 286	6 334	6 376	54	48	43
Arbetskraft (16-64 år)	5289	5260	5220	42	-29	-39
Sysselsatta (16-64 år)	4927	4746	4642	15	-181	-104
Arbetslösa (16-64 år)	362	513	578	27	151	65
Arbetslöshet (16-64 år)	6,8	9,8	11,1	0,5	2,9	1,3
Relativa arbetskraftstal (16-64 år)	84,1	83,0	81,9	-0,1	-1,1	-1,2
Sysselsättningsgrad (16-64 år)	78,4	74,9	72,8	-0,4	-3,4	-2,1
Befolkningen (15-74 år)	7 510	7 544	7 576	49	34	32
Arbetskraft (15-74 år)	5 504	5 495	5 479	47	-9	-16
Sysselsatta (15-74 år)	5 132	4 965	4 877	19	-167	-87
Arbetslösa (15-74 år)	372	530	601	28	158	71
Arbetslöshet (15-74 år)	6,8	9,7	11,0	0,5	2,9	1,3
Relativa arbetskraftstal (15-74 år)	73,3	72,8	72,3	0,1	-0,5	-0,5
Sysselsättningsgrad (15-74 år)	68,3	65,8	64,4	-0,2	-2,5	-1,4
Inskrivna arbetslösa (16-64 år) ²⁾	349	490	581	2	141	91

²⁾ Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik

Källa: SCB och Arbetsförmedlingen

Bilaga 2. Arbetsförmedlingens prognoser

Syfte

Arbetsförmedlingens prognosarbete har som huvudsyfte att ge myndigheten detaljerad kunskap om läget och framtidsutsikterna på arbetsmarknaden, vilket är viktigt för arbetet med vägledning. Prognosarbetet stöder på så sätt Arbetsförmedlingens kärnuppgift som är att matcha arbets sökande mot arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Det sammanställda materialet är därtill ett viktigt underlag för planeringen av verksamheten. Ytterligare ett viktigt syfte med Arbetsförmedlingens prognoser är att informera och påverka externa aktörer. Vår förhoppning är att prognosarbetet ska skapa förutsättningar för en bättre fungerande arbetsmarknad.

Ny insamlingsmetod i vårens undersökning

Arbetsförmedlingen genomgår stora förändringar till följd av myndighetens nya uppdrag i januariavtalet. De nya förutsättningarna har bidragit till att Arbetsförmedlingen bytt insamlingsmetod i vårens undersökning. Myndigheten har frångått den tidigare metoden där arbetsförmedlare har intervjuat arbetsgivare och istället med hjälp av Statistiska centralbyrån, SCB, skickat ut webbenkäter till arbetsställen.

I samband med bytet av insamlingsmetod är svarsfrekvensen i vårens undersökning betydligt lägre än tidigare. Orsaken är en kombination av att insamlingen genomfördes under pandemin och den snabbt stigande arbetslösheten som bidragit till att Arbetsförmedlingen behövt prioritera nya arbetslösa framför att påminna arbetsställen om att svara på prognosundersökningen. Arbetsförmedlingen för en dialog med SCB för hur insamlingen kan utvecklas i framtida enkätundersökningar.

Metod och undersökningens genomförande

Arbetsförmedlingens bedömningar baseras på webbenkäter som skickats till ett stort antal privata arbetsgivare och offentliga arbetsgivare. Frågorna handlar bland annat om arbetsgivarnas bedömning om efterfrågan på varor och tjänster. Vidare ställs frågor om företagets kapacitetsutnyttjande, antal anställda, rekryteringsbehov, arbetskraftsbrist samt löneutveckling. På motsvarande sätt får de offentliga arbetsgivarna frågor om utvecklingen av sin verksamhet samt om eventuell övertalighet. Uppgifterna inhämtas under sekretesskydd enligt SFS 2009:400 (Offentlighets- och sekretesslagen) 28 kap 12§. Arbetsgivarna har ingen juridiskt bindande skyldighet att delta i Arbetsförmedlingens undersökning.

Resultaten av enkäten utgör den viktigaste basen för prognosbedömningarna. En analys och sannolikhetsbedömning av svaren görs dock även på grundval av statistik och andra faktorer som påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden.

Urvalsdesign

Urvalsramen utgörs av Statistiska centralbyråns (SCB) företagsregister. Urvalet av arbetsställen²⁰ är representativt och stratifierat utifrån näringsgren (enligt SNI 2007, se nedan), arbetsställestorlek²¹ och region. Urvalet avser arbetsställen med minst fem anställda där arbetsställen med 100 eller fler anställda totalundersöks.

I varje stratum dras ett OSU med Neyman-allokering efter antalet anställda. Små stratum slås samman med avseende på storleksklass tills krav om minsta antal arbetsställen i stratomet är uppfyllt.

Näringsgren	SNI 2007-kod
Jord- och skogsbruk	1-03
Industri	05-33, 35-39
därav övrig tillverkning, exkl. utvinning, energi och miljö	05-24, 31-32
därav tillverkning av verkstadsvärd	25-30, 33
Byggverksamhet	41-43
Handel	45-47
Transport	49-53
Hotell och restaurang, personliga och kulturella tjänster	55-56, 90-98
Information och kommunikation	58-63
Finansiell verksamhet och företagstjänster	64-82
Utbildning, vård och omsorg; sociala tjänster	85-88

Samma urval används normalt i ett år (två prognostillfällen) innan det byts ut mot ett nytt. Urvalet är anslutet till SCB:s Samu-system.

Näringsgrensindelning

Utgångspunkten för branschbeskrivningarna i Arbetsförmedlingens prognosarbete är indelningen i SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU), baserat på SNI 2007 enligt grov nivå (se tabell ovan). För gruppen privata tjänster i redovisningen har vi aggregerat näringsgrenarna handel, transport, hotell och restaurang, personliga och kulturella tjänster, information och kommunikation samt finansiell verksamhet och företagstjänster. För gruppen offentliga tjänster har vi på motsvarande sätt summerat näringsgrenarna utbildning samt vård och omsorg; sociala tjänster. Det bör betonas att indelningen av offentliga tjänster inte skiljer mellan offentliga och privata utförare.

²⁰ Med arbetsställe avses ett företags lokala arbetsplats.

²¹ Urvalet är fördelat på följande storleksklasser: 5-9, 10-19, 20-49, 50-99 samt 100+ anställda.

Svarsfrekvenser

I den aktuella undersökningen för våren 2020 har Arbetsförmedlingen med hjälp av Statistiska Centralbyrån (SCB) genomfört en enkätundersökning under perioden 23 mars till 29 april 2020 där svarsfrekvensen är betydligt lägre än vid tidigare intervjuundersökningar. Resultaten är därför behäftade med osäkerhet och bör tolkas med viss försiktighet. I vårens undersökning består urvalet av 13 994 arbetsställen i näringslivet och svarsfrekvensen uppgick till 29,5 procent.

Arbetsförmedlingen urval består även av olika verksamhetsområden i landets samtliga kommuner och landsting. Det sker också ett urval statliga arbetsgivare, stratifierat på län och storleksklass. I den nu aktuella undersökningen uppgick urvalet av offentliga arbetsgivare till 2 304. Svarsfrekvensen för de offentliga verksamheterna uppgick till 45,9 procent.

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator visar arbetsgivarnas förväntningar på efterfrågeutvecklingen de kommande sex månaderna. Arbetsgivarnas bedömningar sammanställs till netttotal. Undersökningen på våren genomförs under andra kvartalet och höstundersökningen under fjärde kvartalet. Värden för första och tredje kvartalet tas fram med linjär interpolering. Därefter säsongrensas netttotalen med X11-Arima för att därefter standardiseras med medelvärdet 0 och standardavvikelsen 1. I ett sista steg transformeras tidsserien till ett index med medelvärde 100 och standardavvikelse 10.

Tolkningen av efterfrågeindikatorn blir således att värden över 100 visar ett starkare förväntningsläge än normalt och värden över 110 ett mycket starkare förväntningsläge än normalt. På motsvarande sätt visar värden under 100 på ett svagare förväntningsläge än normalt och värden under 90 på ett mycket svagare förväntningsläge än normalt.

Bilaga 3. Om Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik

Uppgifterna om inskrivna arbetssökande i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik hämtas ur det operativa förmedlingssystemet. Statistiken över arbetssökande är uppdelad på olika sökandekategorier. Uppgifterna om anmälda platser omfattar rekryteringsbehov som arbetsgivare anmält direkt till Arbetsförmedlingen, främst via självservicesystemet Annonsera Direkt eller som direktöverförda platser. Varselstatistiken avser de driftsinskränkningar som omfattas av Lag (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder, den så kallade främjandelagen.

Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik ska inte förväxlas med den officiella arbetsmarknadsstatistiken som tillhandahålls av Statistiska centralbyrån (SCB). SCB:s uppgifter om bland annat sysselsättning, arbetslöshet och arbetskraften utgår från månatliga arbetskraftsundersökningar (AKU). Vid jämförelser med statistik från andra länder ska alltid SCB:s officiella arbetsmarknadsstatistik användas. Till följd av olika definitioner och metoder för uppgiftsinsamling redovisar AKU och Arbetsförmedlingens registerbaserade verksamhetsstatistik inte samma antal eller andel arbetslösa. Alla som redovisas som arbetslösa i AKU är inte inskrivna på Arbetsförmedlingen och alla som är inskrivna på Arbetsförmedlingen är inte arbetslösa i AKU. SCB har publicerat flera studier som jämför nivå och sammansättning av arbetslösheten enligt respektive källa.

I denna rapport är analyser och beskrivningar av utvecklingen för arbetssökande som är inskrivna på Arbetsförmedlingen baserade på delgruppen *inskrivna arbetslösa*. Denna grupp utgörs av summan av antalet öppet arbetslösa och antalet sökande i program med aktivitetsstöd. Gruppen inskrivna arbetslösa innehåller de kategorier av arbetssökande som bäst illustrerar den konjunkturrelaterade utvecklingen på arbetsmarknaden.

- *Öppet arbetslösa* är arbetssökande som är inskrivna på en arbetsförmedling, är utan arbete, som aktivt söker och omgående kan tillträda ett arbete samt inte deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.
- *Sökande i program med aktivitetsstöd* deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program där aktivitetsstöd är den sammanfattande benämningen på den ersättning som deltagarna i programmen erhåller.

Inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden

Inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden innefattar följande grupper:

- Inskrivna arbetslösa med högst förgymnasial utbildning
- Inskrivna arbetslösa med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- Inskrivna arbetslösa som är utomeuropeiskt födda
- Inskrivna arbetslösa i åldrarna 55–64 år

De tal som presenteras avseende inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga är rensade från dubbelräkningar. Det innebär att en arbetssökande, som i praktiken kan ingå i flera av delgrupperna med svag konkurrensförmåga, endast räknas en gång.

Definitionen av inskrivna arbetslösa med svag konkurrensförmåga grundas på respektive delgrupps arbetslöshetsmönster. Två kriterier har använts för att definiera vilka kategorier av arbetslösa som ingår i begreppet:

- Arbetslöshetens nivå
- Arbetslöshetstiden

Dessa två kriterier ger en god bild av vilka grupper som generellt sett har betydligt svårare än andra arbetssökande att nå en fast förankring på arbetsmarknaden.

Det är dock viktigt att understryka att de individuella förutsättningarna skiljer sig åt inom gruppen med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. Att tillhöra en eller flera av delgrupperna behöver alltså inte för den enskilde innebära att man har svårt att finna ett arbete. Detta även om gruppen som helhet har en svagare konkurrensförmåga på arbetsmarknaden jämfört med personer som inte tillhör någon av delgrupperna. I statistiska sammanhang är det dock en klar fördel att utgå ifrån aggregerade grupper för att spegla utvecklingen för arbetssökande som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden.

Registerbaserad arbetskraft bas för den relativa arbetslösheten

I Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik används en registerbaserad arbetskraft som bas för redovisningen av den relativa arbetslösheten. I den officiella arbetslöshetsstatistiken från SCB relateras däremot arbetslösheten till arbetskraften enligt AKU. SCB:s uppgifter om arbetskraftens storlek har nackdelen att de inte är möjliga att bryta ner på lokal nivå eller på mindre grupper av arbetssökande. Därmed har Arbetsförmedlingen valt att redovisa inskrivna arbetslösa som andel av den registerbaserade arbetskraften.

Den registerbaserade arbetskraften består av två delar:

- Den förvärvsarbetande nattbefolkningen (enligt SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik, RAMS) som består av alla som bor i en kommun och som jobbar i kommunen eller som pendlar till ett jobb i en annan kommun.
- Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen, det vill säga summan av öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd.

Uppgiften om antalet förvärvsarbetande avser november månad senast tillgängligt år, medan uppgiften om antalet arbetssökande uppdateras varje månad.

Bilaga 4. Förteckning över fördjupningar

Våren 2020

- En ny typ av kris
- De flesta varslade blir inte arbetslösa
- Svårare arbetsmarknadssituation för dem med tillfälliga anställningar
- Många långtidsarbetslösa har kort utbildning

Hösten 2019

- Fler deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin
- Neddragning av extratjänster drabbar främst kvinnor

Våren 2019

- Sysselsättningsökningen beroende av utrikes födda
- Utbildningsnivå avgörande för utrikes födda kvinnor
- Progression bland deltagare i etableringen

Hösten 2018

- Brist på arbetskraft inom vård, skola och omsorg
- Ett regionalt perspektiv på befolkningsutvecklingen

Våren 2018

- Var jobbar personer utan gymnasieutbildning?
- Utrikes födda är nödvändiga för arbetskraftsförsörjningen

Hösten 2017

- Utrikes födda i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik respektive i AKU
- Var tredje inskriven arbetslös är i arbete efter ett år

Våren 2017

- Har den stigande bristen på arbetskraft påverkat löneökningarna?
- Hur har den stigande bristen på arbetskraft påverkat arbetsgivarna?

Hösten 2016

- Långsiktig strukturförändring på arbetsmarknaden
- Vad är enkla jobb?
- Utbud och efterfrågan på arbetskraft i den digitala eran

Våren 2016

- Långtidsarbetslösa
- Globalisering och behov av arbetskraft

Hösten 2015

- Arbetsmarknad och arbetslöshet i ett internationellt perspektiv

- Tillväxt och regional utveckling
- Utomnordiska akademiker på svensk arbetsmarknad
- Bostadsfrågan – en analys av situationen i Stockholms län
- Utomnordiska akademiker i bristyrken
- Utbildningssammansättning i ett regionalt perspektiv

Våren 2015

- Är nyanmälda lediga platser ett bra mått för att mäta efterfrågan på arbetskraft?
- Inträdet på arbetsmarknaden för utomnordiskt födda
- Behövs fortsatt hög nettoinvandring?
- Utbildningssammansättningen på svensk arbetsmarknad

Hösten 2014

- Rekryteringsutvecklingen 2008–2014
- Får akademikerna arbete i nivå med sin utbildning?
- Störst chans till arbete på rätt nivå i större orter

Våren 2014

- Är arbetslösheten ett bra mått?
- Sysselsättningsutvecklingen 2013 och 2014
- Långtidsarbetslöshetens utveckling

Hösten 2013

- Arbetsgivarnas bedömning fem år framåt i tiden
- Nettoinvandringens utväxling till arbetskraft och sysselsättning
- Lediga resurser på arbetsmarknaden
- Jobbchanser för olika grupper av arbetssökande

Våren 2013

- Svensk arbetsmarknad i ett internationellt perspektiv
- En analys av utrikes födda
- Övergångar till arbete för personer i utsatta grupper

Hösten 2012

- Äldre på arbetsmarknaden
- Lufttransporter
- Nettoinvandringen högre än förväntat
- Hur har det gått för dem som var långtidsarbetslösa 2007?

Rapporten *Arbetsmarknadsutsikterna* publiceras två gånger per år och är en del av Arbetsförmedlingens prognosverksamhet. På vår webbplats arbetsformedlingen.se/prognoser finns alla våra prognoser samt mer information om vårt prognosarbete.

På vår webbplats finns också *Yrkeskompassen*. Där beskrivs jobbmöjligheterna på kort och på lång sikt för närmare 200 olika yrken.

Se arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen. I rapporten *Var finns jobben?* presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna på riksnivå.

På vår webbplats finns även *Hitta yrken* som innehåller detaljerade beskrivningar av ett stort antal yrken – också sådana som inte ingår i *Yrkeskompassen*.

Arbetsförmedlingen
113 99 Stockholm
Telefon 0771-60 00 00
www.arbetsformedlingen.se

 ARBETSFÖRMEDLINGEN
SWEDISH PUBLIC EMPLOYMENT SERVICE